

Problematika násilí v dětské literatuře

Jarmila Holíková

Bakalářská práce
2009



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jarmila HOLÍKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Problematika násilí v dětské literatuře**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerší odborné literatury
Vypracování osnovy a struktury BP
Metodologie práce, stanovení výzkumných technik a metod
Zpracování teoretické a praktické části práce
Teoretická a praktická východiska, závěry a doporučení

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTÍK, I. Harry odchází. Ať žije Will?: děti lákají nové světy a smyšlení tvorové — bohužel však i násilí a vulgarita. Týdeník Květy. 2008, roč. XVIII, č. 15, s. 79.

HRUBÍN, F. Špalíček veršů a pohádek. 6. vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1988.

NĚMCOVÁ, B. Babička. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1987.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Princ dvojí krve. 1. vyd. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01819-5.

TOMAN, J. Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury. České Budějovice: PFJU, 1992.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

18. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 18. února 2009



prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně ..5.5.2009.....

..........

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou násilí v dětské literatuře. Teoretická část je pojata jako vhled do dané problematiky. Jednotlivé kapitoly jsou děleny podle ontogenetického období. V každé kapitole se zabývám tím, které konkrétní knihy obsahují násilí a tudíž nejsou pro děti daného věku příliš vhodné a naopak. Ke každému ontogenetickému období jsem si vybrala 2 nejznámější či nejoblíbenější dětské autory, které zde představuji společně i s jejich tvorbou. V praktické části se zabývám kvantitativním výzkumem nejoblíbenějších dětských knih. Vycházela jsem z ankety, která byla určena dětem ve věku 6 – 8 let. Dále se zabývám kvalitativním výzkumem 1 knihy, kterou jsem si pro tento účel zvolila.

Klíčová slova: literatura, dítě, adolescent, literatura pro děti, násilí, fyzické násilí, agresivita, ontogenetické období, knihy, pohádky, autor

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the problems of violence in the children's literature. The theoretical part is an insight into this problematics. Individual chapters are divided by ontogenetic periods. Each chapter deals with particular books which contain violence and therefore are not convenient for children of certain age and contrariwise. For each ontogenetic period I have chosen two of the most famous or the most popular children's writers. I have presented the writers and also their work. The practical part focuses on a quantitative research of the most popular children's books. The research is based on a mini questionnaire aimed at children from six to eight years of age. Furthermore, I deal with the qualitative research of a book that I have chosen for this purpose.

Keywords: literature, child, adolescent, children's literature, violence, physical cruelty, aggressiveness, ontogenetic period, books, fairy tales, writer

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D. za jeho odborné vedení, kritické připomínky, cenné rady a také za jeho trpělivost a vstřícnost.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 CHARAKTERISTIKA POJMU DĚTSTVÍ	13
1.1 MLADŠÍ PŘEDŠKOLNÍ VĚK	13
1.2 STARŠÍ PŘEDŠKOLNÍ VĚK.....	14
1.3 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	14
1.4 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	15
1.5 ADOLESCENCE.....	15
2 CO JE TO LITERATURA.....	16
3 CO JE TO NÁSILÍ.....	19
4 LITERATURA PRO DĚTI MLADŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	21
4.1 AUTOŘI KNIH PRO DĚTI MLADŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	23
4.1.1 Eduard Petiška.....	23
4.1.2 Josef Kožíšek	23
5 LITERATURA PRO DĚTI STARŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	25
5.1 AUTOŘI KNIH PRO DĚTI STARŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	26
5.1.1 František Hrubín.....	26
5.1.2 Hans Christian Andersen.....	27
6 LITERATURA PRO DĚTI MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	28
6.1 AUTOŘI KNIH PRO DĚTI MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	30
6.1.1 Božena Němcová.....	30
6.1.2 Karel Jaromír Erben	31
7 LITERATURA PRO DĚTI STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	32
7.1 AUTOŘI KNIH PRO DĚTI STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	35
7.1.1 Jaroslav Foglar	35
7.1.2 Joanne Kathleen Rowlingová.....	36
8 LITERATURA PRO ADOLESCENTY	38
8.1 AUTOŘI KNIH PRO ADOLESCENTY	39
8.1.1 Stanislav Rudolf	39
8.1.2 Lenka Lanczová	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
9 FORMULACE A CÍLE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	42
10 METODA SBĚRU DAT	43
10.1 ANKETA	43
10.2 OBSAHOVÁ ANALÝZA.....	45
11 METODA ANALÝZY DAT.....	46

11.1	KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	46
11.1.1	Absolutní a relativní četnosti	50
11.2	KVALITATIVNÍ VÝZKUM	51
11.2.1	Komentář k obsahové analýze knihy.....	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	60
SEZNAM OBRÁZKŮ	61
SEZNAM TABULEK	62

ÚVOD

Termínem „literatura pro děti“ se označuje oblast literární tvorby určená čtenářům od narození zhruba do 18-ti let. Já se ve své bakalářské práci zamýšlím nad problematikou násilí, která se v literatuře pro děti vyskytuje. Násilí se objevuje jak v knihách pro dospívající jedince, tak i v knihách pro nejmenší.

V teoretické části jsem postupovala tak, že jsem si nejprve dětské čtenáře rozdělila podle ontogenetického období. Každému ontogenetickému období se věnuji zvlášť, neboť každé má svá specifika. Nejprve ke každé z částí předkládám vlastní názory a myšlenky a uvádím konkrétní případy násilí v literatuře tak, jak jsem se s nimi setkala. Kromě toho u každého z těchto období uvádím vždy 2 autory, kteří jsou dle mého názoru nejznámější, nebo nejoblíbenější pro danou skupinu čtenářů. Potom v každé části ke každému autorovi uvádím ještě jeho tvorbu. Nejsou zde uvedeny všechny díla spisovatelů, ale pouze výběr.

V praktické části se zabývám kvantitativním výzkumem nejoblíbenějších dětských knih. Tyto knihy jsem určila z výsledků ankety, kterou jsem dětem dala. Anketa byla určena pro děti ve věku 6 – 8 let. Dále se v praktické části své bakalářské práce zabývám kvalitativním výzkumem 1 knihy, kterou jsem si speciálně pro tento účel vybrala. Je to kniha, která mě v poslední době nejvíce zaujala, nutno však dodat, že negativně.

Já sama jako malá jsem měla pohádkové knížky velmi ráda. Maminka mi často před spaním pohádky předčítala. Posléze, když jsem byla starší a uměla jsem číst, tak jsem si pohádkové knížky četla sama. Jako dítě mě na knize první upoutal její obal a název. Podle toho jsem si knížky vybírala. Je však pravda, že mě obsah občas i zklamal. Za krásnou titulní stranou se slibným názvem se často skrývala pohádka velmi chudého a nezajímavého obsahu. A jelikož si myslím, že četba knih je jedním z hlavních předpokladů správného rozvoje dětské psychiky, je pro mne otázka kvalitní literatury na prvním místě.

V dnešní době je spousta knihkupectví, kde jsou k dostání nejen české, ale i zahraniční publikace všeho druhu. Proto bychom měli být při výběru knih velmi obezřetní. A především se to týká knih pro děti. Tam to platí dvojnásob. I když je pohádková knížka nádherná a vábí nás svým překrásným obalem a ilustracemi, měli bychom si v ní i kousek textu přečíst. Zjistili bychom, zda to, co se v ní píše je smysluplné a pravdivé. Nejenže texty občas nedávají smysl, ale zjistíme i to, že v některých knihách pro děti je příliš mnoho násilí, na-

víc prezentované nevhodnou formou. A jelikož se mi to nelíbí, rozhodla jsem se napsat svou bakalářskou práci o této tématice, abych na ni upozornila.

Zjistila jsem, že skoro v každé pohádce se nějaká forma násilí objevuje. Dalo by se říci, že pohádky, v nichž násilí není se objevují jen vzácně. Samozřejmě se druhy násilí v různých knihách liší, ale přesto je ho v pohádkách až příliš.

Je pravda, že v dřívějších dobách se nad násilím v pohádkách nikdo nepozastavoval. V každé pohádce byl někdo dobrý a někdo zlý. A když byl někdo zlý a choval se špatně, tak byl za to vždy potrestán. Byl to jen přirozený důsledek jeho špatného chování. Např. drak byl zlý, protože jedl princezny. Byl za to potrestán tak, že mu princ s'al všechny hlavy. Nebo vlk, který sežral Karkulku a babičku byl také zlý. Byl potrestán tak, že s břichem plným kamení spadl do studny a utopil se. Nebo Sněhurčina macecha byla zlá, protože chtěla zabít Sněhurku, aby ona byla ta nejkrásnější na celém světě. A také se za to proměnila ve starou ošklivou čarodějnici, která nakonec sama umřela. Takových příběhů je moc a moc. Z toho plyne, že násilí v dětské literatuře tu vždy bylo, je a bude.

Dnešní podoba násilí v literatuře pro děti je však jiná. Hodně se od dřívějších časů změnila. Nejen, že se stupňuje co do četnosti, ale i do hloubky. Násilí se objevuje stále častěji a v daleko větší míře než dřív. A nejen v knihách, ale i v časopisech pro děti a v médiích se objevuje stále více násilí a zločinu.

Je povinností nás dospělých třídit to, co je pro děti vhodné a co nevhodné, aby naše děti a potom také jejich děti měly krásné dětství plné nádherných pohádkových vzpomínek. Protože všechno násilí, které dítě vidí v televizi nebo o něm čte v knížkách se odráží v jeho životě. V jeho prožívání, myšlení a chování.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA POJMU DĚTSTVÍ

„Kdy začíná rozvoj samostatné identity dítěte nelze přesně určit. Je jisté, že základ pro tuto specifickou osobnostní dimenzi tvoří již zkušenosti z raného vývoje (a možná i z období prenatalního věku) (Vágnerová, 1997, s. 57).“ Tato definice hovoří o tom, že dětská identita se začíná zřejmě vyvíjet již před narozením, tzn. v prenatalním období.

Hovoříme-li o dítěti, pak máme na mysli člověka od narození až do období adolescence, popřípadě až do dospělosti. Toto období, které je označováno jako „dětství“ má svá specifika a charakteristické znaky. Každé dítě projde dlouhým a podstatným vývojem, než stane na prahu dospělosti. Tento vývoj se netýká jen fyzických proměn, nýbrž i psychických, citových a emočních procesů. Proto také literatura pro děti by měla splňovat požadavky a nároky určené pro to které období. Jisté je, že dítě ve školním věku už nezaujme lepoporelo s primitivními obrázky a naopak. Pokud dítěti ve věku tří let dáme knihu, která je určena dětem školního věku, tak ho to nebude bavit, protože ještě nevyspělo natolik, aby tomu správně porozumělo. Je důležité vybírat knihy tak, aby obsahově vyhovovaly danému věku dítěte.

Nyní blíže specifikuji jednotlivá dětská období z psychologického pohledu.

1.1 Mladší předškolní věk

Je to batolecí věk (1 – 3 roky). Období, kdy dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti. Dítě se stává samostatnější, aktivnější a uvědomuje si již svou existenci. Také si začíná uvědomovat svůj vztah k prostředí ve kterém žije. Důvěrně poznává své rodiče, blízké příbuzné a známé. Ve svém prostředí se cítí bezpečně. Začíná se už pomalu připravovat na vstup do neznámého prostředí, to jsou např. jesle, nebo mateřská škola. Dítě se začíná více osamostatňovat a odpoutávat od rodičů. Při odpoutávání dítěte od rodičů, zejména od matky, musíme postupovat obezřetně, aby dítě nezačalo trpět separační úzkostí. Dítě má radost z pohybu a rádo si hraje pohybové hry. Začíná se rozvíjet a zdokonalovat motorická aktivita. V batolecím období se rychle rozvíjí řeč. Období kolem tří let je nazývané „obdobím vzdoru“. Dítě se snaží o prosazení sebe sama. „Dítě přibližně po dobu jednoho roku (nejčastěji třetího) nápadně často odmítá výzvy a zákazy, popírá někdy i nevýznamná sdělení (Čáp, Mareš, 2001, s. 226).“ Toto období prvního dětského vzdoru je pro mnoho rodičů velmi nepříjemné, nicméně ve formování dětské psychiky velmi důležité.

1.2 Starší předškolní věk

Předškolní věk je definován věkovou hranicí (3 – 6 let). Toto období končí nástupem dítěte do základní školy. U některého dítěte je to v 6-ti letech, u některého až v 7-mi letech. Dítě má už dobře rozvinutou jemnou motoriku, kterou si zdokonalilo např. kreslením, nebo různými hrami. Dítě si v tomto období už samo vybírá jaké aktivity dá přednost. Dítě potřebuje hlavně aktivitu a pocit sebeprosazení. Hodně mluví (občas i samo pro sebe) a má touhu poznávat svět kolem sebe. Rychle vstřebává nové poznatky a informace. Jak uvádí Piaget (In Čáp, Mareš, 2001, s. 226) kognitivní vývoj předškolního dítěte je charakterizován ná-zorným myšlením. Dítě v tomto období má potřebu se s někým identifikovat. Zpravidla s někým, koho považuje za silného, mocného a krásného. Potřebuje mít nějaký vzor. Součas-tí vlastní identity je i osobní teritorium. Dítě má potřebu mít své osobní věci, které patří jenom jemu a o kterých si jen on sám může rozhodovat. Učí se především nápodobou. Po-zorně vnímá chování lidí kolem sebe a potom jej napodobuje. Normy chování si osvojuje rozvíjením poznání, myšlením a sociálním učením. I v tomto období je velká potřeba her. Nejen v mateřské škole, ale i doma, na hřišti, atd. Velmi důležité je i to, že se dítě učí ko-munikovat s vrstevníky. Dochází k identifikaci s pohlavní rolí.

1.3 Mladší školní věk

Období nástupu do školy (6 – 10 let). Toto období hraje v životě dítěte velkou roli. Je to začátek nové životní etapy. Dítě se většinou do školy těší. Připadá si dospělejší a důležitěj-ší. Má však už i své povinnosti (domácí úkoly a přípravu do školy), které si musí každý den plnit, a to se mu často nelíbí. Proto je tolik kladen důraz na to, aby dítě vstupovalo do školy vyzrálé. Musí mít především dostatečně zralou centrální nervovou soustavu, která se proje-vuje v celkové reaktivitě, stabilitě a odolnosti vůči zátěži. V opačném případě dítě není dostatečně zralé a může mít poruchy s udržením pozornosti a koncentrací. „Dítě není schopné chápat veškeré učivo, pokud nedosáhne potřebné úrovně rozvoje poznávacích pro-cesů (Vágnerová, 1997, s. 153).“ Také se nesmí opomenout to, aby dítě, které nastupuje svou povinnou školní docházku dosáhlo určité socializační úrovně. Ve škole by mělo být schopno navazovat nové vztahy. Nejen s novými spolužáky, ale také s učiteli. Stále má pro dítě velkou důležitost hra a pohyb. Děti ve svém volném čase navštěvují nejrůznější krouž-ky, např. hru na nějaký hudební nástroj, sportovní kroužky, výtvarné kroužky, jazykové kurzy, knihovnu, atd. Doma pomáhají rodičům s drobnými pracemi. Myšlení je rozvinutěj-

ší, avšak ještě není abstraktní. Na děti v tomto věku má velký vliv sledování televize, videa, hraní počítačových her a další prostředky masové komunikace. Proto bychom měli dávat přednost četbě před televizí. „Čtení je aktivnější forma využívání času. Vyžaduje zpracování slovního textu a jeho převod do názorných představ, podněcuje fantazii a součinnost řeči, myšlení a názorného poznání. Ke knize je také možno se vrátit, znovu si přečíst oblíbený příběh, lépe si ho představit, porozumět mu, emočně ho prožít, na rozdíl od jednorázově vysílaných televizních příběhů, navíc zařazovaných bez ohledu na to, kdy právě má dítě čas a chuť. Televize, film, video a četba dávají dítěti množství informací a také pobídek k napodobování modelů. Bohužel jsou to příliš často agresivní modely (Čáp, Mareš, 2001, s. 231).“

1.4 Starší školní věk

Tento zahrnuje děti ve věku (10 – 15 let). Toto období je relativně klidné. Je to období vyrovnané konzolidace, nebo-li citové vyrovnanosti. V tomto období není žádný významný mezník biologický ani sociální. Na významu u dítěte nabývají vrstevníci. Ti se stávají postupně stále důležitějším sociálním teritoriím, ke kterému dítě stále více inklinuje. V tomto věku se objevují první projevy rodičovského chování. I když už je dítě odrostlejší, neznamená to, že potřebuje menší pozornost rodičů. Ba naopak. Stále by mělo cítit ze strany rodičů plnou akceptaci své osoby a bezpodmínečnou lásku.

1.5 Adolescence

Je to přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí (15 – 18 let). V poslední době se však spodní hranice čím dál více posouvá, někdy až k věku 12-ti let. Je to období komplexní proměny v životě jedince. Freud nazývá toto období genitálním stadiem. Znamená to, že jedinec (už to není dítě) své sexuální potřeby zaměřuje z rodiny směrem ven (do okolí). V tomto období probíhají podstatné biologické i psychické změny. Je to období dalšího vzdoru, kdy se jedinec bouří proti rodičům, veškerým autoritám, proti pravidlům, zákazům a příkazům. Cílem je osvobodit se od závislosti na rodině a získat více závislosti na vrstevnické skupině.

2 CO JE TO LITERATURA

„Slovo literatura pochází z latinského slova „littera“, což znamená „písmeno“. V širším smyslu je to souhrn všech psaných textů (literatura umělecká, naučná, technická, časopisecká, memoárová i soukromá korespondence). V užším slova smyslu se literaturou obvykle myslí literatura umělecká, čili krásná literatura, beletrie (<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/137008-literatura>).“

Literatura je také inspirací pro ostatní umělce. Na motivy literárních děl vznikají nejen obrazy, sochy, písně, ale i filmy.

Na internetu a v encyklopediích se dočteme, že literaturu dělíme podle funkce, formy, doby vzniku (uvádím pouze některé) a země původu (opět uvádím jen výběr). Na tomto místě uvádím dělení dle:

funkce:

- odborná (obsahuje znalosti a fakta; využívá se pro vzdělání)
- umělecká (nebo-li krásná literatura, či beletrie je tvořena umělci s použitím uměleckých prostředků; působí na city čtenáře)
- jednací (to jsou ustálené komunikační protokoly)

formy:

- psaná (romány, povídky, atd.)
- ústní (tzv. lidová slovesnost)

doby vzniku:

- antická (je literaturou starověkého Řecka a Říma; tvořila základ evropské vzdělanosti; během jejího vývoje došlo k vytvoření všech druhů literatury)
- barokní (využívá obrazných pojmenování, alegorie a kontrastu)
- moderní (proměny ve vnímání času, odkrývají se témata o kterých se dříve nemluvalo otevřeně, objevují se otázky související s existencí člověka) atd.

země původu:

- Česká (má 3 body pro své vymezení: 1. literatura psaná příslušníky českého etnika – tedy nejen česky; 2. literatura psaná na území českého státu – tedy též jinými etniky; 3. literatura psaná česky – tedy též příslušníky jiných etnik, nebo Čechy v zahraničí)
- Anglická (je zde zařazeno písemnictví Velké Británie a Irska, i literatura dalších anglicky mluvících zemí)

- Americká (je to soubor literatur bývalých britských kolonií na území USA a literatury USA od roku 1776)
- Francouzská (je to literatura psaná na území Francie, avšak pouze ta, která je psaná francouzsky) atd.

Literaturu dělíme též dle druhu na: lyriku (opět uvádím pouze některé), epiku a drama.

- **lyrika** (nemá děj; vyjadřuje myšlenky, nálady a pocity autora; je většinou veršovaná)
 - přírodní (v autorových myšlenkách se odráží příroda)
 - společenská (v autorových myšlenkách se odráží společenský život)
 - milostná (v autorových myšlenkách se odráží pocity milenců)
 - historická (v autorových myšlenkách se odráží historie) atd.
- **epika** (vypráví příběh, základem je dějová linie)
 - veršovaná (bohatýrská píseň, historický zpěv, epos, legenda)
 - prozaická (povídka, novela, román, fejeton, reportáž)
 - veršovaná i prozaická (báje, pohádka, pověst, bajka)
- **drama** (příběh se vypráví pomocí dialogů a monologů; obvykle je příběh sehrán na jevišti)
 - tragédie (je to hra se smutným koncem; řeší většinou mravní, nebo společenské problémy)
 - komedie (je to veselá hra, někdy až ironická; poukazuje na chyby a zesměšňuje)
 - činohra (řeší aktuální problémy formou satiry, její obsah je vážný, soustřeďuje se především na postavy)

Existuje také spousta vědních oborů, které se zabývají literaturou. Je to např.:

- literární historie (zabývá se historií literatury)
- literární teorie (zkoumá teoretické poznatky o literatuře)
- literární kritika (hodnotí literaturu)

Nyní bych se ráda zastavila u literatury odborné. Jak jsem již uvedla výše je to literatura, která obsahuje znalosti a fakta. Tyto jsou dále využívány ke vzdělávání. Mezi odbornou

literaturu řadíme např. učebnice, odborné knihy, populárně naučné knihy, slovníky, příručky pro odborníky i pro laiky, skripta, atd. A když už zmiňuji odbornou literaturu je na místě se více zaobírat učebnicemi – jakožto jednou z částí odborné literatury. Definice učebnice: „Učebnice – učební pomůcka určená učitelům i žákům, která zahrnuje v přiměřené úpravě obsah výuky. Vzhledem k tomu, že je schvalována ministerstvem školství, představuje důležitý pedagogický dokument. Učebnice plní funkci didaktickou (informativní, formativní a metodologickou) a organizační funkci (Janiš, 2006, s. 36).“

Při slově učebnice se nám jistě každému vybaví jméno Jan Amos Komenský. Ano, Jan Amos Komenský, nebo-li učitel národů se největší měrou podílel na tvorbě učebnic, učebních plánů a osnov. Ze spousty jeho poznatků a vědění čerpáme dodnes. Komenský psal učebnice a připravoval plán na zlepšení organizace školství. Bylo to např. Navržení krátké o obnově škol v Království českém. Další díla z oblasti pedagogiky, která ho proslavila po celé Evropě byla: Brána jazyků otevřená a Informatorium školy mateřské. Byl pozván do Anglie a do Švédska, aby tam udělal reformu tamního školství a napsal pro ně učebnice. Byl pozván i do Uher, aby zde udělal reformu školského systému. Zde pro své žáky vytvořil příručku Pravidla mravů a učebnice Škola hrou a Svět v obrazech.

Jeho pokrokové názory jistě ocení řada lidí i v dnešní době. Komenský si například velmi vysoce cenil výchovy. Kladel jí důležitý a podstatný význam v životě každého člověka. Zastával názor, že i to nejméně nadané dítě lze alespoň trochu vychovat. Cílem výchovy podle něj bylo vzdělání ve vědách, umění a řemeslech, dále pak mravní a náboženská výchova. Tělesné tresty připouští jen v určitých případech, a to zejména při hrubém porušení kázně. Klade důraz na cestování, které bylo podle něj nedílnou součástí dalšího vzdělávání. Definoval, co to je školní rok, školní týden a školní prázdniny. Děti dělil podle nadání. Do popředí se dostávají rodiče a učitelé jako ti, kdo by měli jít dítěti dobrým příkladem, vést je ke zdravému životnímu stylu a vhodné životosprávě. Z jeho pedagogických principů čerpají pedagogové i dnes. Jsou to: zásada názornosti, systematičnosti a soustavnosti, aktivity, trvalosti a přiměřenosti.

3 CO JE TO NÁSILÍ

„Násilí je „záměrné použití nebo hrozba použití fyzické síly proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či společnosti osob, které působí nebo má vysokou pravděpodobnost způsobit zranění, smrt, psychické poškození, strádání nebo újmu“ (definice Světové zdravotnické organizace WHO) (<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/530275-nasili>).“

Toto je definice násilí podle organizace WHO. Samozřejmě násilí je dnes všude tak rozšířené a známé, že každý člověk víceméně ví, co si pod pojmem násilí představit. Násilí máme několik druhů, např. dnes dalo by se říci nejznámější je domácí násilí, dále pak násilí mezi dětmi, šikana, násilí ve formě agrese, násilí v podobě válek, terorismu, atd.mohli bychom ve výčtu pokračovat ještě dlouho. Je opravdu hodně forem násilí. Dle mého názoru je nejhorší násilí to, které je působené na dětech.

Jelikož název mé bakalářské práce je: Problematika násilí v dětské literatuře, budu se zde zabývat tím, zda a do jaké míry se násilí (ve formě fyzické a psychické síly proti druhé osobě) vyskytuje v knihách, které jsou určeny pro děti.

Násilí můžeme rozdělit na:

- **fyzické** (využití fyzické síly proti jinému jedinci)
- **psychické** (využití psychické síly proti jinému jedinci)

Má se za to, že psychické násilí je horší, než to fyzické. Já bych se však přesto ráda více zmínila a věnovala tomu fyzickému násilí, poněvadž to se v dětské literatuře vyskytuje častěji.

Veřejnost se často podivuje nad zprávami, které jsou zveřejňovány v médiích, kdy se děti a mladiství dopouští násilí na druhých lidech. Buď na spolužácích, anebo na seniorech. Každý kroutí hlavou a odsuzuje tyto děti, protože se dopustily něčeho velmi špatného. Nikdo z těchto lidí se však nezamýšlí nad tím, kde se to v těch dětech vzalo. Proč se tak chovají. Proč dokáží být tak krutí a s přesně stanoveným plánem šikanují ostatní, nebo přepadají staré lidi jen pro pár korun.

„Co je to násilí a proč je ho stále víc? Znovu a znovu nás šokuje, když slyšíme, čteme, nebo musíme sami na vlastním těle zažít, jak dovedou být lidé krutí. Většině z nás připadá prostě nepředstavitelné, že lidé dokáží jiné lidi mučit, aby získali moc, aby přišli k penězům, nebo aby z toho měli dokonce potěšení. Stejně strašné pro nás je, když někdo

týrá zvířata. Přitom slyšíme stále častěji, že se těchto „hrdinských činů“ dopouštějí i děti a mladiství“ (Erb, 2000, s. 15).

To, co se děje je opravdu šokující. Ale zamysleme se nad tím, kde se to v dětech rodí. Žádné dítě nebo dospívající nepřijde na myšlenku přepadnout starou ženu, aby získal nějaké peníze jen tak. Je to cosi, co v nich klíčí. Myšlenky, které se derou na mysl a pak mají potřebu být realizovány.

Já se vždycky v těchto strašných případech zamýšlím nad tím jaká je asi rodina ze které dotyčný pochází. Jak tam fungovala výchova, kdo a jak stanovoval hranice (pokud tam vůbec nějaké byly), zda rodiče šli dítěti dobrým příkladem. Dle mého názoru toto hodně záleží na výchově. Pokud dítě vyrůstá v rodině, kde například otec alkoholik týrá svou ženu a bije děti, pak je pravděpodobné, že stejný model chování převezme i toto dítě, poněvadž v takovém prostředí vyrůstalo a považuje to za normální.

Děti pak násilné vzorce chování uplatňují ve svém životě i ve vztahu k vrstevníkům. Proto si myslím, že je tolik šikany. V minulosti se také šikana objevovala, ale spíš jen výjimečně, v ojedinělých případech. Dnes je zastoupena již na každé škole. Násilí se v dětech stále více prohlubuje a nejjednodušší možností jak se ho zbavit je vybrat si někoho slabšího a na něm si ho vybit.

Často je agrese podporována i sledováním nevhodných filmů v televizi a hraní násilných počítačových her. Ale abych neodbočovala od literatury. V literatuře pro děti se násilí (jak jsem se již zmínila) objevuje velmi často. Nemyslím si však, že má na děti a jejich chování takový dopad jako násilí v jiných médiích.

Každý známe „starou dobrou“ pohádku „O červené Karkulce“, kde vlk sežral nejen babičku, ale i Karkulku. Tuto pohádku, ve které se vyskytuje fyzické násilí nám již od útlého věku vyprávěli rodiče a jim zase jejich rodiče. Opravdu je tato pohádka a další takové, jí podobné, velmi stará a známá. Nikdo z dětí však netrpěl žádnou újmu, když ji slyšel. Ani to nikoho nemotivovalo k tomu, aby si hrál např. na vlka a (když to hodně zveličím) pojídal své spolužáky. Nikdo netrpěl úzkostí a nebudil se v noci kvůli tomu, že se mu zdají hororové sny. Maximálně mělo takové dítě respekt z vlka a nešlo by samo do lesa.

4 LITERATURA PRO DĚTI MLADŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Tato literatura se zaměřuje na děti ve věku do 3 let. „Čtenářská vyspělost dětí se individuálně značně různí a vůbec se nemusí shodovat s jejich věkem biologickým (Toman, 1992, s. 51).“ Proto toto třídění dětí do skupin podle věku berme jen orientačně. Jsou děti, které ještě ve 2 letech ocucávají leporelo a kromě obrázků je nic jiného nezajímá a jsou děti v témže věku, které krásně listují v knížce a vydrží sedět dlouhou dobu bez hnutí na místě a pozorně naslouchat tomu, co se jim čte.

Prvními knížkami se kterými se dítě setká jsou buď dřevěné knížečky, nebo knížečky vyrobené z plastu, které mají jen pár listů. Na každém listě bývá znázorněna jen 1 primitivní věc. To proto, aby se dítě naučilo poznávat věci. Je to např. míč, telefon, auto, kytička, medvídek, panenka, sluníčko, atd. V těchto knížkách se naštěstí násilí neobjevuje.

Mezi další knížky, se kterými se malé dítě setká patří tzv. leporela. Jsou to knížky, které mají tvrdé desky, aby vydržely náročné období, kdy dítě neohrabaně knihu chytá do svých malých baculatých ručiček, občas s ní pohodí, anebo se do ní s chutí zakousne. Již od útlého věku bychom měli děti učit jak s knihou zacházet. Je to důležité pro jejich pozdější dobrý vztah ke knihám a literatuře vůbec.

Leporela jsou knížečky, ve kterých se objevují především říkanky a říkadla, které slouží ke snadnému a rychlému zapamatování si. Jistě každý z nás si pamatuje spoustu básniček, říkadel a písniček z dob, kdy byl sám ještě batole. Tyto básničky a říkadla se nám vryjí tak hluboko do paměti, že si je pamatujeme po celý zbytek svého života a posléze je učíme říkat své děti. Tyto jednoduše zapamatovatelné verše si děti velmi rychle oblíbí a naučí se je opakovat. Často jako doprovod k veršům se naučí zapojovat i ruce. Např. tleskáním. Pro malé děti je takové povídání říkanek a říkadel zábavnou činností, kterou mají velmi rády.

V podobě leporela se objevují i jednoduché pohádky. Jsou to pohádky jen na několik málo stran. Jsou stručné, výstižné a dobře zapamatovatelné. Např. O jabloňce od Eduarda Petišky. To byla moje nejoblíbenější knížka když jsem byla malá. Často jsem v ní ráda listovala, neboť ilustrace Heleny Zmatlíkové jsou překrásné. Vždy jsem ji s oblibou předkládala mamince, aby mi z ní četla. Tato kniha vypráví příběh o malém Honzíkovi, který bydlel s rodiči v domečku se zahradou. Ústřední věcí této pohádky je strom, jabloňka, který roste na zahradě Honzíkovy rodiny. Na tomto stromu je ukázáno a popsáno, jak se střídají a projevují v přírodě jednotlivá roční období od jara až do zimy. Na jaře že svítí sluníčko, zpíva-

jí ptáčci a stromy kvetou, v létě létají včelky a musí se jabloňka hodně zalévat, aby na ní vyrostla šťavnatá jablíčka, na podzim fouká silný vítr a jablíčka jsou už zralá a mohou se jíst. V zimě že je jabloňka bez listů a napadne sníh. Pro malé děti je zde funkce přírody krásně popsána. Příběh je krátký a stručný, takže rodiče zase ocení to, že dítě vydrží u knihy sedět a poslouchat. Pokud malému dítěti do tří let budeme chtít číst několikastránkové a zdoluhavé pohádkové příběhy, nebude ho to bavit. Tyto malé děti se ještě nevydrží plně soustředit na určitou věc déle než pár minut. Proto by je dlouhé pohádky nudily a děti by je neposlouchaly (samozřejmě to platí obecně, ale existují i výjimky). Kniha *O jabloňce* je jedna z mála knih, ve které se nevyskytuje žádná forma násilí. Nikomu se tam neublíží ani fyzicky, ani psychicky. Ráda bych tuto knížku doporučila všem malým dětem a jejich rodičům. Tato knížka nemá na děti žádný špatný vliv. Není tam nic, co by dítě nemělo slyšet nebo vidět.

Dalšími krásnými lepopely, kde se neobjevuje žádné násilí jsou např. První říkadla s ilustracemi opět Heleny Zmatlíkové. Autorů je více: Vilém Závada, Miroslav Florian, Karel Václav Rais, Josef Kainar, František Branislav, Michal Černík, Josef Kožíšek, Jan Alda, Jan Čarek a František Hrubín. Každý uvádí jedno říkadlo. Např. jedno z nejznámějších od Františka Hrubína: „Vezmi žlutou tužku, namaluj mi hrušku a pod hrušku talíř. Sláva, ty jsi malíř (Hrubín, 2003, s. 11).“ Dále bych doporučila knihu *Paleček* od Františka Hrubína s ilustracemi Heleny Zmatlíkové a od téhož autora i téže ilustrátorky knihu *Hrajeme si celý den*. Jistě všichni známe knížku od Josefa Kožíška *Polámal se mravenček* s ilustracemi od Ondřeje Sekory. Ta je také vhodná pro děti, neboť neobsahuje žádné prvky násilí.

Naopak knihu, kterou bych dětem vůbec nedoporučila je kniha *O Palečkovi*, z francouzského originálu *Le petit Poucet*, kterou napsal Charles Perrault a přeložila Silvie Pýchová. Věřím, že překladatelka se jen snažila co nejlépe tuto knihu přeložit a přiblížit se tak co nejvíce věrohodnosti originálu, ale kniha může malé čtenáře vyděsit a absolutně není vhodná, aby se četla dětem před spaním jako pohádka na dobrou noc. Děti by se mohly bát, mohly by být ustrašené a jistě by se celou noc budily ze spaní hrůzostrašnými sny. Je zde totiž použita jistá forma násilí, která by děti mohla opravdu hodně vyděsit. Posuďte sami: „Uprostřed noci vešel do pokoje poslepu obr a v ruce držel velký nůž. Zkontroloval čepce a... bez zaváhání podřízl... své dcery! Pak si šel zase lehnout (Perrault, 2004, s. 7).“ Toto

je, řekla bych, pobuřující případ literatury pro děti. Přesně takhle by to nemělo v pohádkových knížkách vypadat.

4.1 Autoři knih pro děti mladšího předškolního věku

Jako zastupitele z řad autorů knih pro děti mladšího předškolního věku jsem si vybrala Eduarda Petišku a Josefa Kožíška.

4.1.1 Eduard Petiška

Eduard Petiška byl český básník, prozaik a překladatel. Narodil se 14. května 1924 v Praze. Vystudoval gymnázium v Brandýse nad Labem, poté studoval Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, obor Dějiny literatury a germanistiky. Tady také získal titul PhDr. Překládal z němčiny, především Johanna Wolfganga von Goetha. V poezii navázal na Františka Halase. V próze se zabýval převážně generačními a mravními konflikty. Eduard Petiška je autorem mnoha dětských knih. Jeho knihy jsou dodnes velmi oblíbené a vydávané. Je to jeden z nejoblíbenějších českých pohádkových autorů. Zemřel 6. června 1987 v Mariánských Lázních jako úspěšný a uznávaný autor. Svůj literární odkaz předal synovi, českému prozaikovi, který píše pod jménem Eduard Martin.

Dílo: O jabloňce, Pohádkový dědeček, Pohádková babička, Pohádková čítanka, Krtek a autíčko, Krtek a kalhotky, Dobrodružství malých cestovatelů, Olin a lišky, Helenka a Princezna, Míšovo tajemství, Sedmikráska, Anička malířka, Bylo jednou jedno loutkové divadlo, Alenčina čítanka, Anička a flétnička, Martínkovy pohádky, Z pokladnice příběhů království českého, Martínkova čítanka a dvě klubíčka pohádek, atd.

4.1.2 Josef Kožíšek

Josef Kožíšek byl český básník, učitel a esperantista. Narodil se 6. července 1861 v Luňanech u Přeštic v rodině dělníka. Vystudoval gymnázium v Plzni a Učitelství v Příbrami. Poté působil jako učitel či ředitel na řadě tehdejších obecných škol. Mimo jiné v Děčíně a v Klecanech. V letech 1895 – 1918 byl řídícím učitelem v obecné škole v Zápech. Po 1. světové válce se stal ředitelem literárního oddělení Státního nakladatelství v Praze. Jeho první verše byly určeny pro příbuzné a přátele jeho žáků a měly nahradit tzv. Malé gratulanty. I další básně psal Kožíšek pro děti, jejichž svět zobrazoval a stal se tak následovníkem Josefa Václava Sládka a předchůdcem Františka Hrubína. První z jeho sbí-

rek vyšla v roce 1890. Předtím však už publikoval v časopisech. Celkem vydal 12 knih mezi nimiž jsou i čítanky. Kožíšek je i autorem řady pedagogických článků zaměřených zejména na počátky čtení. Zemřel 6. července 1933 v Úvalech u Prahy.

Dílo: Polámal se mraveneček, Doma, Na sluníčku, Oku i srdéčku, slabikář Poupata, čítanka Ráno, čítanka Studánka, atd.

5 LITERATURA PRO DĚTI STARŠÍHO PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Tato literatura se zaměřuje na děti ve věku 3 – 6 let. Děti před vstupem do školy si už často chtějí sami vybírat knížky, které jim pak rodiče čtou. Pokud se jim nějaká knížka nebo pohádka v ní zalíbí, pak si tuto oblíbí natolik, že ji chtějí číst stále dokola. Nezajímají se poté o žádné jiné knížky. Mají jen tu jednu nebo dvě svoje oblíbené a ty si chtějí nechat číst třeba každý den, stále dokola, než je to omrzí. Potom si zase vyberou nějaké jiné oblíbené pohádky, a tak stále dokola. Děti se tímto vlastně učí říkat celé ty pohádky nazpaměť. Proto chtějí stále dokola opakovat příběh. Aby si ho lépe zapamatovaly. Když už si myslí, že si ho dobře pamatují, tak zkouší pohádky vyprávět nazpaměť.

Nejlepšími pohádkami pro tuto věkovou kategorii jsou klasické pohádky. Jako např. O Popelce, O Perníkové chaloupce, O červené Karkulce, O Sněhurce, atd. Velmi krásné a poučné jsou pohádky o zvířátkách, nebo bajky. V pohádkách, kde vystupují zvířátka se většinou žádné násilí neobjevuje. Zvířátka mají dobré a špatné charakterové vlastnosti, stejně jako lidé a děti tak lépe dokáží pochopit co je dobré a žádoucí a co nikoliv. Snadno se se zvířátka ztotožní. Na bajkách je přitažlivé to, že mají vždycky na konci každého příběhu nějaké vhodné ponaučení. Mezi vhodnou literaturu bych do této kategorie zařadila jistě všemi známou knihu Špalíček veršů a pohádek od spisovatele Františka Hrubína s ilustracemi Jiřího Trnky. Kniha je plná hádanek, pohádek, říkanek a rýmovaček. Je rozčleněna na několik částí. Pamatuji si, že jako malá jsem měla ráda tři pohádky z této knihy (První pohádku, Perníkovou chaloupku a O červené Karkulce). Zde překládám úryvek z Perníkové chaloupky: „Odkud ten náš holub letí?“ „Letím z lesa, milé děti, vrkú, vrkú, vrkú.“ „Cos tam viděl, holoubku?“ „Perníkovou chaloupku u černého smrku.“ „Viděls také Mařenku?“ „Jakpak by ne, holenku! Viděl jsem ji, s Jeníkem krmili se perníkem.“ „A když z okna na zahradu vystrčila baba bradu, nebáli se, holoubku?“ „Kdepak? Zamkli chaloupku na cukrový klíč – a už byli pryč! (Hrubín, 1988, s. 66-67).“ Tato sbírka od Františka Hrubína je velmi populární dodnes. Děti mají jeho verše rády.

Další mou oblíbenou pohádkou, kterou bych zde ráda uvedla je pohádka od Hanse Christiana Andersena Holčička se sirkami. Tento příběh je velmi smutný. Nevyskytuje se zde sice násilí, ale je zde vylíčen velmi krutý osud jedné malé chudobné holčičky. Holčička umrzla poslední den v roce (na Silvestra) na ulici. Andersen sice sepsal velmi krásné pohádky, ale podle mého názoru nejsou příliš vhodné pro tak malé děti. Z jeho pohádek na nás dýchá strach, úzkost a těžkost doby. Pro malého čtenáře je toto docela těžké na pochopení.

Pokud bychom však chtěli najít násilí v této dětské kategorii nemusíme chodit daleko. Např. pohádka podle bratří Grimmů O synu francouzského krále a krásné Janičce. Zde je násilí víc než dost. V této pohádce se říká, cituji: „Hou, mužičku, tak co, dohonil jsi krásnou Janičku a tu člověčinu?“ „Hou, nedohonil,“ povídá Ježibabel. „Viděl jsem jen ptáčka se samičkou na keři u cesty. Když jsem se jich ptal, odpověděli: Čim čarara čim čarara, čim! Nebyl jsem z toho moudrý, tak jsem se vrátil.“ „Hou, ty hlupáku,“ křičela Ježibaba, „vždyť to byli oni! Honem za nimi, muži! Za hodinu je máš, a pak je sníme zaživa! (bratři Grimmové, 1996, s. 15).“ Jen pro upřesnění. Janička byla jejich dcera. Jak vyplývá z uvedeného úryvku, tato kniha není vůbec vhodná pro děti. Násilí je tam přímo ve formě kanibalismu. Navíc kniha má i strašidelné obrázky, které mohou dítě polekat a to se pak může bát ještě víc. Pohádka O Jankovi Obrobijci a jeho dobrodružstvích po celé Anglii je také plná násilí a není vhodná pro děti. Tuto pohádku adaptoval Jan Vladislav podle základního textu v knize E. S. Hartlanda *English Fairy and Other Folk Tales*. Úryvek: „Jen aby vám nezašla chuť,“ zahučel Janek mezi zuby, a když obři začali otvírat bránu, spustil jim provazy se smyčkami na hlavy tak, že se do nich chytili jako koroptve do ok. Nato Janek zatáhl vši silou za druhý konec obou provazů a přivázal je k trámu. Obři se chvílku třepali, ale co mohli dělat? Nic než počkat, než se Janek po provaze spustil až k nim a svým mečem jim ušmíkl hlavy (Hartland, 1999, s. 37).“ K tomu není co dodat.

5.1 Autoři knih pro děti staršího předškolního věku

Jako zastupitele z řad autorů knih pro děti staršího předškolního věku jsem si vybrala Františka Hrubína a Hanse Christiana Andersena.

5.1.1 František Hrubín

František Hrubín byl tvůrcem české milostné a přírodní lyriky, autorem veršů a pohádek pro děti, prozaikem, dramatikem i překladatelem. Narodil se 17. září 1910 v rodině stavitele. Za 1. světové války žil s celou rodinou u dědečka v Pesanech v Posázaví, kde vychodil i obecnou školu. Vracel se sem pak celý život. Posázavská krajina silně ovlivnila jeho dílo. V Praze poté vychodil gymnázium, ale následná právnická a filosofická studia na Karlově univerzitě nedokončil. Našel si zaměstnání. Pracoval jako knihovník, přičemž se věnoval především poezii. Po válce se pak začal plně věnovat spisovatelské práci. V roce 1939 se Hrubín oženil. S manželkou měli dvě děti. Ty ho inspirovaly k tomu, že začal psát verše a

prózu pro děti. Z Hrubínovy iniciativy vznikl časopis pro nejmenší děti nazvaný Mateřídouška a časopis o dětské literatuře nazvaný Zlatý máj. Byl básnickým žákem a přítelem básníků J. Hory, F. Halase a dalších literátů. Hrubín zemřel 1. března 1971 v Českých Budějovicích.

Dílo: Dětem, Říkejte si se mnou, Říkejte si pohádky, Zvířátka a Petrovští, Zasadil dědek řepu, Jak se chytá sluníčko, Říkejte si abecedu, Paleček, Ladův veselý přírodopis, Šípková Růženka, Kuřátko a obilí, Hrajte si s námi, Pasáček a sluníčko, Živá abeceda, Zimní pohádka o Smolíčkovi, Hrajeme si celý den, Pohádky z Tisíce a jedné noci, Školáčkův rok, Dvakrát sedm pohádek, Kytička z náčrtníku, Kolik je sluníček, Kůzlátka a hloupý vlk, Špalíček veršů a pohádek, atd.

5.1.2 Hans Christian Andersen

Hans Christian Andersen je světově proslulý pohádkář. Narodil se 2. dubna 1805 v Odense na ostrově Fynu v chudé rodině a prakticky do svých čtyřiceti let byl závislý na podpoře různých mecenášů. Jeho otec byl chudým ševcem a celá jejich rodina žila a spala v jedné malé místnosti. Otec mu zemřel v 11-ti letech. Aby Andersen ulehčil své rodině v tíživé životní situaci musel zanechat školy a začal pracovat v továrně. Ve svých 14-ti letech se vydal do Kodaně, kde se bez úspěchů živil jako zpěvák a herec loutkového divadla. Postavil si malé loutkové divadlo a vyrobil pro své loutky oblečky. Byl vášnivým milovníkem literatury a znal nazpaměť celé Shakespearovy hry. Andersen psal romány, básně, divadelní hry a hlavně pohádky. Svou první knížku Duch v Palnatokově hrobě vydal v roce 1822. Andersen ve svých pohádkách oživuje neživé věci, nechává mluvit zvířata i domy. Ukazuje krásu života i jeho problémy. Např. problémy života porcelánových figurek, sněhuláků, čápů i jehly. Všemu tak dodává svůj osobitý styl. Dokázal se velmi přesně vcítit do dětské duše. Psal pohádky jakoby sobě samému, malému dítěti. Jeho pohádky se již dávno staly klasikou. Je také autorem divadelních her, avšak ty nejsou příliš úspěšné. Na jaře roku 1872 Anderson spadl z postele a vážně se zranil. Již nikdy se zcela neuzdravil. Zemřel 4. srpna 1875 nedaleko Kodaně. Je pochován na Assistenském hřbitově v Kodani. Den jeho pohřbu byl vyhlášen dánským dnem národního smutku.

Dílo: Velký mořský had, Stín, Sněženka, Sněhová královna, Pasáček vepřů, Princezna na hrášku, Ošklivé káčátko, Malenka, Malá mořská víla, Křišťálové vidiny, Křesadlo, Čarovná truhlice, Císařovy nové šaty, Cínový voják, Holčička se sirkami, atd.

6 LITERATURA PRO DĚTI MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Tato literatura se zaměřuje na děti ve věku 6 – 10 let. A protože většina dětí ve věku 6-ti let nastupuje do školy a učí se tam číst, jsou některé knihy napsané přímo pro ně. Tyto knihy se vyznačují tím, že jsou psány velkými písmeny, aby se dítěti snadněji četly. Malá písmena a dlouhý text by mohly dítě odradit, a tak autoři volili větší písmena, aby byla stránka dříve přečtena a krásné obrázky, aby dítě mělo motivaci. Děti ve školním věku už sami touží po tom, aby si mohli sami číst. A ještě raději jsou tomu, když mohou číst např. mamince, tatínkovi, babičce, nebo dědečkovi, zkrátka někomu, kdo je bude poslouchat a ocení jejich snahu a pílí. Děti tak nabývají sebevědomí a nestydí se číst nahlas před lidmi, což je moc dobře pro jejich další rozvoj nejen řeči, ale i psychiky. Pokud by se dítěti někdo posmíval, že čte pomalu, anebo že nezná nějaké písmenko, tak se dítě velmi často uzavře do sebe a už nechce nahlas číst.

Knížky, které bych mladším školním dětem doporučila jsou opět klasické pohádky (ty jsem jmenovala už v předchozí kapitole), anebo Děti z Bullerbynu od Astrid Lindgrenové, dále pak Honzíkovu cestu od Bohumila Říhy a další. V Honzíkově cestě, ani v knize Děti z Bullerbynu se násilí nevyskytuje, tudíž jsou to vhodné knihy pro malé čtenáře. Obě vypráví o tom, jaké mají malé děti problémy, jak tráví svůj volný čas, atd. Jsou to krásné knížky plné dobrodružství a her. Pro děti jsou inspirující a poučné.

Pohádky Boženy Němcové jsou však podle mě docela kruté. Není tam přímo upozorňováno na násilí, ale forma, jakou jsou psané mně připomíná básně Karla Jaromíra Erbena. Myslím si, že jsou určeny starším čtenářům, než se doporučuje. Řekla bych, že snad až pro dospívající. Člověk musí mít už určité zkušenosti a rozhled, aby správně pochopil co chtěl spisovatel (např. B. Němcová) říci. A to malé děti ještě nemají. Pohádky od Boženy Němcové jsou těžké pro pochopení malým dětem. Definitivně. Vzpomínám si, že jako malé mně maminka četla pohádku Sedmero krkavců. Zde je úryvek: „Matka pekla chléb a příslibila svým sedmi synům, že každému udělá po bochníčku, když budou zticha. Chlapci na chvíli umlkli jako pěny, ale bochníčky za tu chvíli nemohly být upečené, a chlapcům brzy došla trpělivost. Začali zase matku hněvat, neustále ji tahat za sukně a křičet, kdy už budou bochníčky hotové. Matka to dlouho snášela, ale konečně jí došla trpělivost; hněvivě na ně křikla: „I bodejž jste se všichni zkrkavčili!“ Sotva ta nešťastná slova dopověděla, proměnili se její synáčekové v sedmero krkavců, pohlédli smutně na matku, zatřepali křídly, vznesli se do povětří, a než se uleknutá máti vzpamatovala, zmizeli jí z očí (Němcová, 1994, s. 137).“

Myslela jsem si, že je to spíš nějaký horor, než pohádka. Oslovení „matka“, které je zde použito mě připadá dost studené, odměřené a neosobní. Jako malá jsem nevěděla, proč je maminka (teda matka) na své syny tak zlá a proč se díky její kletbě proměnili v krkavce. Moc jsem tomu nerozuměla, ale bála jsem se toho, že když nebudu na slovo poslouchat, může se to přihodit i mě. Ne, že by se mi tato pohádka nelíbila. To ne, ale padal na mě strach. Takový divný nelibý pocit. Velmi jsem se bála. A to si myslím, že by pohádky neměly mít tuto funkci. Děti by se neměly po nich bát, ale naopak, měly by usínat s vědomím, že vše je v pořádku, že příběh šťastně skončil a že všude panuje láska, klid a mír.

Ze své povinné četby na základní škole budeme všichni znát knihu Babička, kterou napsala také Božena Němcová. Je to klasika a měl by ji znát každý. Je to příběh z venkovského života, který každého zaujme svou prostotou a čistotou. Násilí zde není. Musím se přiznat, že jsem knihu nečetla celou, raději jsem shlédla film Babička v televizi. Odradil mne jazyk, v němž je kniha psána a některé výrazy, kterým jsem vůbec nerozuměla. Na konci knihy jsou několikastránkové vysvětlivky, kde se podrobně popisuje co který výraz znamená. Tato kniha vypráví velmi dojemný příběh staré ženy, která bydlí u své dcery a její rodiny. Babičku měli všichni lidé rádi. Všichni si ji oblíbili. A hlavně její vnoučata. Babička byla hodná a poctivá žena, které si každý vážil. „Když zazněl umíráček, hlásající všemu lidu, že „není více babičky“, zaplakalo celé údolíčko (Němcová, 1987, s. 198).“

Neméně významným klasikem je Karel Jaromír Erben. Svou sbírkou Kytice se dostal do podvědomí nás všech. Každý jeho dílo pozná už podle názvu: Kytice, Poklad, Svatební košile, Polednice, Zlatý kolovrat, Holoubek, Záhořovo lože, Štědrý den, Vodník, atd. Všechny jsou tak trochu strašidelné a hrozné. Stejně tak jako tvorbu Boženy Němcové bych i Karla Jaromíra Erbena doporučila až starším dětem. Mě nejvíce oslovila Polednice: „U lavice dítě stálo, z plna hrdla křičelo. „Bodejž jsi jen trochu málo, ty cikáně, mlčelo! Poledne v tom okamžení, táta přijde z roboty: a mně hasne u vaření pro tebe, ty zlobo, ty! Mlč, hle husar a kočárek – hrej si! – Tu máš kohouta!“ – Než kohout, vůz i husárek, bouch, bác, letí do kouta. A zas do hrozného křiku – „I bodejž tě sršeň sám – ! Že na tebe, nezvedníku, polednici zavolám! Pojď si proň, ty Polednice, pojď, vem si ho zlostníka!“ – A hle, tu kdos u světnice dveře zlehka odmyká. Malá, hnědá, tváří divé pod plachetkou osoba; o berličce, hnáty křivé, hlas – vichřice podoba! „Dej sem dítě!“ – „Kriste Pane! Odpuť hříchy hříšníci!“ Div, že smrt ji neovane, ejhle tu? – Polednici! Ke stolu se plíží tiše Polednice jako stín: matka hrůzou sotva dýše, dítě chopíc na svůj klín. A vinouc je, zpět pohlíží –

běda, běda dítěti! Polednice blíž se plíží, blíž – a již je v zápětí. Již vztahuje po něm ruku – matka tisknouc ramena: „Pro Kristovu drahou muku!“ – klesá smyslů zbavena. Tu slyš: jedna – druhá – třetí – poledne zvon udeří; klika cvakla, dveře letí – táta vchází do dveří. Ve mdlobách tu matka leží, k ňadrám dítě přimknuté: matku vzkřísil ještě stěží, avšak dítě – zalknuté (Erben, 2005, s. 51-55).“ Text je docela těžký jak na čtení, tak i na pochopení. Osudy lidí (v tomto případě malého dítěte) jsou docela kruté. Ještě dnes, když si čtu Kytici na mě doléhá strach a bezmocnost.

6.1 Autoři knih pro děti mladšího školního věku

Jako zastupitele z řad autorů knih pro děti mladšího školního věku jsem si vybrala Boženu Němcovou a Karla Jaromíra Erbena.

6.1.1 Božena Němcová

Božena Němcová, vlastním jménem Barbora Panklová, se narodila 4. února 1820 ve Vídni. Matka byla češka (Terezie Novotná), otec byl Němec (Hanz Pankl) a sloužil jako panský štolba. Barbora Panklová chodila do české školy. Velmi brzy však byla provdána (v 17-ti letech) za Josefa Němce. Manžel byl o 15 let starší než ona a pracoval jako úředník finanční stráže. Narodily se jim 4 děti. Nejstarší Hynek zemřel, Karel byl zahradník, Theodor a Jaroslav. Jaroslav byl malíř, posléze se stal fotografem a retušérem. Manžel Josef Němec byl často služebně překládán na různá místa. Brzy po uzavření manželství odešel na 3 roky do Prahy. V tomto období se Němcová seznámila s Erbenem, Tylem, Čelakovským, Fričem a Reisovou, od kterých získala poznatky o české literatuře. Po přeložení manžela do Domažlic začala sbírat lidovou slovesnost. Božena Němcová prožila 12 let sama jen s dětmi. Literární tvorba u ní však vrcholila v období největší bídy. Po smrti svého syna Hynka napsala Babičku. Píše pohádky a povídky. Rok před svou smrtí se rozešla se svým mužem. Zemřela 21. ledna 1862. To jí bylo teprve 42 let.

Dílo: Babička, Národní báchorky a pověsti, Slovenské pohádky a pověsti, Obrazy života slovenského, Obrazy z okolí domažlického, Pohorská vesnice, Chyže pod horami, Divá Bára, V zámku a v podzámčí, Čert a Káča, O Smolíčkovi, Princ Bajaja, atd.

6.1.2 Karel Jaromír Erben

Karel Jaromír Erben se narodil 7. listopadu 1811 v Miletíně. Byl to básník, sběratel lidové slovesnosti, vědec, překladatel a vydavatel folklórních textů, starých literárních památek a archivních dokumentů. Pocházel z chudé venkovské rodiny. Na svět si přinesl chatrné zdraví. Stejně tak i jeho sourozenci, z nichž skoro všichni zemřeli v útlém věku. Studoval v Hradci Králové a v Praze. Právnické vzdělání ho sice vzdalovalo od literatury, ale seznámení se s Františkem Palackým mu umožnilo dostat se k takovým zaměstnáním, která byla bližší jeho zájmům. Pracoval jako sekretář Českého muzea a posléze jako archivář města Prahy. Byl přítelem, ale zároveň protikladem Máchy. Navázal na Čelakovského, ale zaměřil se na nejstarší období našeho lidu a chtěl vytvořit obraz myšlení a zvyků našich předků. Na Erbenovo nejvýznamnější dílo Kytici navázala spousta dalších autorů a byla též inspirací pro mnohé další umělce (ilustrace: M. Aleš, J. Mánes, J. Zrzavý; symfonické básně: A. Dvořák – Zlatý kolovrat, Vodník, Holoubek; melodramata: Z. Fibich – Vodník, Štědrý den; próza: J. Neruda, J. Vrchlický, J. Wolker, V. Nezval, J. Kainar). Erben ve své sbírce Kytice vychází z pověstí a bájí. Básně jsou baladicky laděné. Tato sbírka byla pocíťována jako odkaz na lidské a národní hodnoty ohrožené bachovským absolutismem. Erbenův život byl poznamenán nemocemi a starostmi o hmotné zajištění rodiny. Zemřel 21. listopadu 1870 v Praze.

Dílo: Kytice, České pohádky, Devatero pohádek, Na hřbitově, Tulák, Večer, Mladší bratr, Písňe národní v Čechách, Prostonárodní české písňe a říkadla, Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských, Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních, atd.

7 LITERATURA PRO DĚTI STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Tato literatura se zaměřuje na děti ve věku 10 – 15 let. Děti staršího školního věku již mají stanovenou povinnou četbu ve škole, a tak by měly číst právě tyto vybrané knížky. Jak si pamatuji ze svých školních let někteří ji čtou, jiní ji raději od někoho opíší, protože je ne baví číst. Děti čtou buď to, co je vyloženě zajímavé, anebo nečtou vůbec. Spousta dětí rádo chodí do knihoven a půjčují si knížky zde. Ale někteří dávají přednost dívání se na televizi, anebo hraní počítačových her. Myslím si, že je to velká chyba rodičů. Už od malička je důležité učit dítě lásce ke knihám. Navíc pokud děti doma vidí, že rodiče čtou, dělají to také. Pokud však rodiče nečtou a nevěnují se dětem, děti si najdou sami jinou, většinou nevhodnou zábavu. Pro tyto děti v předpubertálním věku je problematické poslouchat co říkají rodiče. Raději naslouchají svým vrstevníkům, kteří na mě mají v tomto období neobyčejně silný vliv. Pokud má dítě dobré kamarády je všechno v pořádku. Tyto děti věnují společně strávený čas nejen hrám, ale i přípravě do školy, plnění úkolů a povinností v domácnosti, atd. Často spolu kamarádi zasednou i k dobré knize, aby si navzájem četli. Anebo si čtou každý sám doma, ale je to tak, že čtou stejné knížky, aby si pak o nich mohli vyprávět a rozebírat děj.

Nyní je mezi dětmi staršího školního věku nejoblíbenější knihou Harry Potter od Joanne Kathleen Rowlingové. Tato spisovatelka napsala 7 dílů o kouzelnickém učni Harrymu Potterovi. Dílo je ojedinělé tím, že se jedná o obyčejného městského kluka (Harry Potter), a proto se s ním mohou ztotožnit téměř všechny děti. Děti zaujmou především jeho přechody ze světa obyčejného do světa kouzelného. Stačí k tomu třeba jen vlakové nástupiště nebo stará skříň. Děti knihy o Harrymu Potterovi přímo milují. A oblíbily si jich i jejich rodiče. Harryho Pottera dnes už zná každý. Ať mladý či starý. Já osobně jsem žádnou z jejích knih nepřečetla celou, ale domnívám se, že čtení o kouzelnickém učni Harrymu Potterovi a jeho kamarádech je velmi napínavé a zajímavé. Snažila jsem se proto zjistit alespoň něco málo o každém ze 7-mi dílů této knihy. Děj každé knihy trvá jeden školní rok.

Začíná v den jedenáctých narozenin Harryho Pottera. Poloobr Hagrid oznámí Harrymu, že je čaroděj, a že má od 1. září nastoupit do prestižní Školy čar a kouzel v Bradavicích. Tam si také Harry najde své přátele Rona a Hermionu. Stavá se z nich nerozlučná trojka. Harry tam najde však i své nepřátele. Harry zjistí, že někdo chce ukrást Kámen mudrců, který je ukryt v jejich škole. Ten někdo je nenápadný profesor, který však pracuje pro Lorda Voldemorta. Lord Voldemort je zlý čaroděj (mimo jiné vrah Harryho rodičů), který se snaží

pomocí Kámenu mudrců získat zpět svou ztracenou moc. Harrymu se však podaří Kámen zachránit.

O prázdninách navštíví Harryho domácí skřítek Dobby, který ho varuje před návratem do školy v Bradavicích. Chystají se tam tajemné a nebezpečné věci. Harry tvrdí, že se tam musí vrátit, a proto skřítko neposlechne. Harry s Ronem však zmeškají poslední vlak do Bradavic, a tak musí použít kouzelné auto Ronova otce. Cestou do Bradavic ale havarují. Ve škole Harry zjistí, že se tam začínají opravdu dít zvláštní věci. Jsou napadáni lidé a objevují se zvláštní nápisy na stěnách. Před koncem školního roku dojde k útoku na jednu studentku a i na Hermionu. Pachatelem útoku je nestvůra bazilišek. Harry se vydává na výpravu proti této nestvůře. Baziliška zabije pomocí meče Godrika Nebelvíra. Poté dostává vyznamenání za zvláštní služby škole a ihned na to odjíždí na prázdniny.

Harry se dozvídá, že po něm jde vrah Sirius Black, který uprchl z Azkabanského vězení. Strážci Azkabanu jsou mozkomoři. S těmi se Harry setkává ve vlaku do Bradavic. Při tomto setkání Harry ztratí vědomí. Před vánoci dají Weasleyovic dvojčata Harrymu úplnou mapu Bradavic, na níž je vidět poloha každého člověka v hradu. S pomocí mapy projde do Prasinek, kde v hovoru zaslechne, že Sirius Black byl jeho kmotrem, ale zradil jeho rodiče a zabil jejich kamaráda Petera Pettigrewa. Pravda je ale taková, že Peter Pettigrew je přeměněný za kysu a Harryho rodiče zradil pro Voldemorta. Poté fingoval svou smrt a vinu svedl na Siriuse Blacka. Na Blacka, Harryho a Hermionu začínají útočit mozkomorové, které ale zažene tajemná figura pomocí kouzla Patron. Harry věří, že byl zachráněn duchem svého otce. Black, o jehož nevinně nikdo neví, je lapen a zavřen do věže, kde čeká na popravu. Harry a Hermiona však Blacka osvobodí. Harry je zklamán, že nebude moci se svým kmotrem žít, ale uklidňuje jej, že se mu podařilo zachránit jej před zbytečnou smrtí.

Další prázdniny tráví Harry s rodinou Weasleyových a s Hermionou Grangerovou. Po návratu do školy Brumbál oznámí, že se bude konat Turnaj tří kouzelnických škol, na který přijedou do Bradavic studenti z Kruvalu a Krásnohůlek. Účastníci turnaje (mezi nimi Harry) absolvují tři úkoly. Pro vítěze je nachystána odměna Ohnivý pohár. Cedrik a Harry se domluví, že se poháru dotknou najednou, aby nikdo nevyhrál. Pohár je však přenášedlo a přeneše je k Voldemortovi a dalším Smrtijedům, kteří zavraždí Cedrika. Chtějí zabít také Harryho, ale to se jim nepovede, neboť Harry se pomocí přenášedla dostává zpět do Bradavic.

Harry zjišťuje, že většina členů kouzelnické komunity věří, že jeho nedávné setkání s Lordem Voldemortem je výmysl, čímž je zásadně zpochybněna Harryho důvěryhodnost. Ministr kouzel Kornelius Popletal opět jmenoval nového učitele obrany proti černé magii. V lekcích podezřelé profesorky Umbridgeové se však mladí čarodějové nic nenaučí, a proto nemají dostatek znalostí k boji s temnými silami, které se kolem nich stahují. Na Hermioninu a Ronovu výzvu se Harry rozhodne vzít chod věcí do svých rukou. Tajně se začne scházet s malou skupinou studentů, kteří se hrdě nazvali Brumbálova armáda. Harry je učí jak se ubránit černé magii. Připravuje tak odvážné mladé čaroděje na nebezpečnou bitvu, která brzy propukne.

Lord Voldemort a jeho Smrtijedi způsobují v zemi více a více neklidu. Nejen u čarodějů, ale i u mudlovské veřejnosti. Harry získává bývalou učebnici Lektvarů Prince dvojí krve. Díky připsaným komentářům Prince se mu daří být v Lektvarech první ve třídě. Harry začíná chodit s Ginny Weasleyovou. Jeho kamarád Ron zatím chodí s Levandulí Brownovou, ale ve skutečnosti ho přitahuje Hermiona. S Hermionou se více sblíží po bolestivém rozchodu s Levandulí. Harry dochází na soukromé hodiny k řediteli Brumbálovi, během kterých se dozvídá zajímavé informace o minulosti Lorda Voldemorta. Zjistí, že Voldemort vytvořil šest Viteálů, díky kterým může uchovat svoji duši uvnitř různých předmětů. Aby někdo mohl Voldemorta zabít musí nejdříve zničit všechny jeho Viteály. Doposud byly zničeny jen dva: deník Toma Raddlea a prsten Marvola Gaunta. Harry s Brumbálem vyráží hledat třetí Viteál, Zmijozelův medailon. Při návratu do Bradavic se dozvídají, že na školu zaútočili Smrtijedi. Snape zavraždil Bumbála před Harryho očima. Při útěku Snape odhalí, že je Princem dvojí krve. Harry zjišťuje, že medailon, který získali s Brumbálem není Voldemortův Viteál, ale pouhý padělek. Po Brumbálově pohřbu se Harry rozhodne, že se už nevrátí zpět do Bradavic, ale místo toho že půjde hledat zbylé Viteály. Rozchází se s Ginny, protože ji nechce vystavovat nebezpečí. Je šťastný za podporu svých přátel, kteří mu nabízejí, že ho na jeho cestě doprovodí.

Harry slaví své sedmnácté narozeniny. Oslaví je u Weasleyů spolu s Ronem a Hermionou. Tito tři kamarádi dostanou od Ministra kouzel předměty, které jim odkázal Brumbál ve své závěti. Harry a Hermiona najdou hrob kouzelníka Peverella s tajemným symbolem. Zjistí, že jde o symbol Relikvie smrti – neporazitelné kouzelné hůlky (kamenu schopného vzkřísit mrtvé) a neviditelného pláště. Vyjde najevo, že posledním majitelem hůlky byl Brumbál. Harry se rozhodne dát před hůlkou přednost hledání Viteálů. Voldemort hůlku úspěšně

ukradne z Brumbálova hrobu. Harry, Ron a Hermiona se dohodnou s Griphookem, že jim výměnou za Nebelvírův meč pomůže vloupat se do banky Gringottových, kde je v trezoru další Voldemortův Viteál – pohár Helgy z Mrzimoru. Voldemort konečně zjišťuje, že jsou jeho Viteály ohroženy a vydává se zkontrolovat jejich zabezpečení. Harry vše vidí díky svému spojení s Voldemortem a zároveň poznává, že další Viteál je v Bradavicích. V Bradavicích zjišťují, že dalším Viteálem je koruna Roweny z Havraspáru. Snape Harrymu sdělí, že i do něj přešla část Voldemortovy duše, a že se tak stal Viteálem. Harry objevuje i poslední Relikvii smrti – kámen schopný přivolat mrtvé. S jeho pomocí vyvolá své rodiče. Ti mu dodají odvalu na setkání s Voldemortem. Nevill zabije Voldemortova hada (poslední Viteál) Nebelvírovým mečem. Harry naposledy konfrontuje Voldemorta a vysvětluje mu, že Snape Brumbála ve skutečnosti neporazil, neboť jeho zabití bylo dohodnuté a Voldemort tudíž není skutečným pánem hůlky. Voldemort se přesto pokusí Harryho zabít, avšak smrtící kouzlo se obrátí proti němu.

Jak můžeme vidět příběhy o čarodějném uční Harrymu Potterovi a jeho kamarádech jsou sice velice zajímavé a napínavé, přesto si myslím, že nejsou pro děti příliš vhodnou četbou. Jak můžeme posoudit z předešlých úryvků, neobjevují se v těchto knihách jen kouzla a intriky, ale i násilí. A to v hojně míře. Jediné, co je v knihách pozitivní je to, že zde autorka klade velký důraz na přátelství, přátelskou důvěru a pospolitost.

7.1 Autoři knih pro děti staršího školního věku

Jako zastupitele z řad autorů knih pro děti staršího školního věku jsem si vybrala Jaroslava Foglara a Joanne Kathleen Rowlingovou.

7.1.1 Jaroslav Foglar

Jaroslav Foglar se narodil 6. července 1907 v Praze. Studoval Veřejnou obchodní školu. Zaměstnán byl jako úředník, pedagogický pracovník, odpovědný redaktor časopisů Mladý hlasatel, Junák a Vpřed. Pod přezdívkou „Jestřáb“ vedl po celý život skautské oddíly. Ve čtyřech letech ztratil otce, a tak vyrůstal jen s matkou a starším bratrem. V roce 1920 poprvé navštívil skautský oddíl 48. klub oldskautů Jestřábi, podle kterého později dostal i svou přezdívku „Jestřáb“. Ve 13-ti letech mu vychází první literární pokus, báseň Měsíční noci. Jeho první publikovaná povídka Vítězství vychází časopisecky roku 1923. Byl to první krok k jeho spisovatelské dráze. O prázdninách vede skautský tábor, při němž poprvé zaví-

tá do Sluneční zátoky na řece Sázavě. Po šedesáti letech nepřetržitého vedení oddílu jej předává svému nástupci a řadí se tak mezi nejstarší oddílové vedoucí na světě. V roce 1934 je vydána v nakladatelství Melantrich první Foglarova kniha *Přístav volá*. V padesátých letech působí jako vychovatel v domově mládeže pod dohledem StB. Ani v tuto dobu však nepřestává psát. V sedmdesátých letech se spisovatel věnuje převážně práci s oddílem a publikuje pouze časopisecky. Osmdesátá léta jsou poznamenána spoluprací s výtvarníkem Karlem Soudkem na kreslených seriálech. Po roce 1989 má Foglar plně otevřenou cestu ke čtenářské veřejnosti. Od roku 1995 je dlouhodobě hospitalizován v nemocnici, ale podle možností dál vyjíždí na besedy se čtenáři. Foglar zemřel 23. ledna 1999 v Praze.

Dílo: *Hoši od Bobří řeky*, *Tábor smůly*, *Boj o první místo*, *Chata v Jezerní kotlině*, *Historie Svorné sedmy*, *Pod junáckou vlajkou*, *Tajemná Řásnovka*, *Poklad Černého delfína*, *Kronika Ztracené stopy*, *Výprava na Yucatan*, *Dobrodružství v Zemi nikoho*, *Devadesátka pokračuje*, *Náš oddíl*, *Příběhy Rychlých šípů*, *Modrá rokle*, *Z Bobří hráze*, *Život v poklusu*, *Nováček Bubáček píše deník*, *Záhada hlavolamu*, *Stínadla se bouří*, *Tajemství Velkého Vonta*, atd.

7.1.2 Joanne Kathleen Rowlingová

Joanne Rowling se narodila 31. července 1965 v anglickém Gloucestershiru. Její matka Anne byla laborantka a otec Peter manažer firmy Rolls Royce. Joanne na sebe poprvé upozornila už v šesti letech, kdy napsala povídku o králíčkově Rabbittovi, který měl spalničky. Společně se svou matkou, otcem a sestrou Dianou se přestěhovala nejprve do Winterbourne, poté do Bristolu a nakonec do Tutshillu. Navštěvovala Wyedeanskou střední školu, kde často svým přátelům vyprávěla příběhy. Jejími nejlepšími přáteli v té době byli Ian Potter a jeho sestra Vikky. Joanne se stala velkou čtenářkou a vzornou žákyní. Od 18-ti let studovala na univerzitě v Exeteru francouzštinu a filologii. Během studia strávila rok v Paříži jako asistentka učitele. Koncem devadesátých let pracovala krátce jako úřednice pro Amnesty International, později také jako sekretářka v Manchesteru. Práce ji ale příliš nebavila. O poledních pauzách psala v kavárnách své příběhy. Nápad na příběh o kouzelnickém učni dostala během cesty vlakem z Manchesteru do Londýna. Na cílové zastávce již měla vymyšlenou většinu postav a základní děj prvního dílu série (*Harry Potter a Kámen mudrců*). Po smrti své matky odjíždí do Portugalska. Vyučuje zde angličtinu. Po odpoledních dává konkrétní podobu své představě, píše o Harrymu Potterovi. V roce 1992 se provdala za

portugalského novináře a televizního reportéra Jorga Arantese. O rok později se jim narodila dcera Jessica. Po roce manželství se však rozvádí a odjíždí i s malou dcerou zpět do Británie, do Edinburgu za svou sestrou. Zde dopisuje svůj první díl. Později svůj příběh vypráví své sestře, která je jím absolutně nadšená. Joanne je však na tom finančně velmi špatně. Žije jen z podpory v nevytopené garsonce. Svůj příběh píše na starém psacím stroji. Musela ho napsat 2x, jelikož neměla peníze na to, aby si jej okopírovala. Své dílo rozeslala několika agenturám a vydavatelstvím. Nikdo jí nechtěl příběh vytisknout, až nakonec literární agent C. Little našel nakladatelství Bloomsbury, které knihu vytisklo. Po obrovském úspěchu prvního dílu napsala Joanne dalších 6 pokračování a 2 doplňkové knihy. Prodej knih udělal z Joanne multimilionářku. V roce 2001 si tak mohla koupit luxusní sídlo ve stylu 19. století u břehu řeky Tay ve Skotsku. Téhož roku se zde i podruhé vdala. Tentokrát za Dr. Neila Murraye. O dva roky později se jim narodil syn David a za další dva roky dcera Mackenzie.

Dílo: Harry Potter a Kámen mudrců, Harry Potter a Tajemná komnata, Harry Potter a věžeň z Azkabanu, Harry Potter a Ohnivý pohár, Harry Potter a Fénixův řád, Harry Potter a Princ dvojí krve, Harry Potter a Relikvie smrti, atd.

8 LITERATURA PRO ADOLESCENTY

Tato literatura se zaměřuje na děti ve věku 15 – 18 let. Děti (adolescenty) v tomto věku je důležité rozdělit podle pohlaví. Kluci totiž moc nečtou. Většinu svého volného času raději tráví buď u televize, nebo s kamarády na hřišti, apod. Holky naopak jsou docela sečtělé. Čtou daleko více než stejně staří vrstevníci (kluci). Jejich oblíbeným žánrem jsou romány. Sama jsem jich několik přečetla. Nejraději jsem měla romány od Lenky Lanczové. Tato spisovatelka píše o holkách a klucích, kteří navštěvují střední školu nebo učiliště, tudíž jsou zhruba stejně staří jako čtenářky. Lanczová popisuje jejich každodenní radosti a strasti. Zvláště citlivě vždy popisuje jejich první lásky a zklamání, jejich rozpory s rodiči, kamarády, atd. Pamatuji si, že v těchto knížkách se násilí nevyskytovalo. Maximálně psychické násilí. Fyzické ne. Dnes se však Lanczová zaměřuje na aktuální problémy dnešních adolescentů, což nejsou jen první lásky, ale i týrání, kouření, drogy, alkohol, obtěžování, znásilnění, atd. Dnešní mládež má trošku jiné zájmy a problémy, než jaké jsme mívali my, když jsme byli v jejich věku. Co naplat, doba se mění a my se jí musíme přizpůsobit. A to právě Lenka Lanczová dělá. Skvěle se přizpůsobuje novým požadavkům této doby, a proto je stále tak populární a uznávaná. Dnešní středoškolačky ji velmi rády čtou. Pomocí jejich příběhů nalézají samy sebe.

Dalším známým a uznávaným spisovatelem dívčích románů je Stanislav Rudolf. Jeho knihy čtu velmi ráda ještě dnes, kdy už jsem dospělá. Stejně jako Lanczová se i Stanislav Rudolf věnuje ve své tvorbě mladým lidem, kteří buď studují střední školu, anebo navštěvují nějaký učební obor. Zaměřuje se na jejich rodinné zázemí a na jejich první partnerské vztahy. V Rudolfových knihách se násilí objevuje, avšak jen v malé míře. Navíc je vždy spojeno s nějakým patologickým chováním, jako např. v případě alkoholiků, nebo lidí, kteří berou drogy. Ano, i tito lidé jsou součástí životů mládeže a jejich rodin, a proto o nich spisovatel píše. Jeho příběhy jsou zajímavé a napínavé. Možná proto, že podklady k psaní svých knih čerpá právě ze života mladých lidí. Proto jsou tyto příběhy tak věrohodné. Autor se ve svých knihách nevyhýbá žádnému tématu. Ba naopak, jak můžeme číst v ukázce: „Podle pokynu mého lékaře zachováváme už od pátku absolutní zdrženlivost. Prostě spolu nic nemáme. Dokonce se večer před usnutím ani nemazlíme, víme totiž oba, jak by to skončilo. Takže jen letmá pusa na dobrou noc. Honza usne v příští vteřině a hned nasadí zvuk připomínající výkonnou cirkulárku. Mně se dnes spánek vyhýbá. Přemýšlím o zítřku. Ne snad o dosti potupné metodě odběru Honzova spermatu, ale o výsledku laboratorního vy-

šetření (Rudolf, 1994, s. 55).“ Myslím si, že taková a podobná témata jsou pro holky ve věku 15 – 18 let zajímavá, a proto je Stanislav Rudolf dodnes uznávaným a oblíbeným českým spisovatelem.

Mezi mé další oblíbené spisovatele dívčích románů patří Valja Stýblová a Jarmila Dědková.

8.1 Autoři knih pro adolescenty

Jako zastupitele z řad autorů knih pro adolescenty jsem si vybrala Stanislava Rudolfa a Lenku Lanczovou.

8.1.1 Stanislav Rudolf

Stanislav Rudolf se narodil 16. února 1932 v Jičíně. Je prozaik a filmový scénárista zaměřený především na mladé čtenáře, hlavně pak čtenářky. Od dětství až po dospívání žil v Železnici nedaleko rodiště. Odmaturoval na gymnázium, rovněž se však vyučil i promítačem filmů. Po maturitě nebyl přijat na AMU, a tak pracoval ve Výzkumném ústavu rozhlasové a televizní techniky v Praze. Dále pak vystudoval Pedagogickou fakultu v Českých Budějovicích. Poté se živil jako učitel v Chrašticích u Písku, kde se také oženil. Do roku 1960 studoval češtinu na Vysoké škole pedagogické v Praze. Poté přednášel českou literaturu a teorii literatury na Pedagogické fakultě UK v Brandýse nad Labem. Působil jako redaktor Pionýrských novin, kde poznal práci pionýrských oddílů a na cestách za reportážemi poznal i různé osudy dětí. Ty ho později inspirovaly ke psaní knih pro děti. Od roku 1970 pracoval jako redaktor v časopise Květy. V letech 1977 – 1982 žil jako spisovatel z povolání. Díky své cestovatelské vášni navštívil řadu cizích zemí. Díky své pedagogické činnosti poznal dobře svět mladých, jejich vývojové vlastnosti i jejich slang. Proto se ve své tvorbě soustřeďuje zejména na mezilidské vztahy v rodině. V 70. a 80. letech bylo natočeno mnoho stejnojmenných filmů i televizních inscenací podle jeho próz, nebo podle scénářů za jeho autorské účasti. Byly to např. Metráček, Kopretiny pro zámeckou paní, Operace mé dcery, aj.

Dílo: Metráček, Milionová holka, Nebreč, Lucie, Něžně háčkovaný čas, Operace mé dcery, Pusinky, To jsme, prosím, nebrali, Knížka pro zamilované holky, Časová ztráta, Blíženci, Kopretiny pro zámeckou paní, Co jsme si říkali k ránu, V každém okně Julie, Petra a Dominik, Konkurs na anděla, Deník pampelišky, atd.

8.1.2 Lenka Lanczová

Lenka Lanczová se narodila 29. prosince 1964 v Dačicích. Na Základní školu chodila ve Slavonicích, po maturitě na Střední ekonomické škole v Jindřichově Hradci pracovala rok u Okresní správy spojů. S manželem, dvěma dětmi a jezevčíkem Pajdou žije ve Slavonicích, kde od roku 1987 pracuje v Městské knihovně, přičemž je v neustálém kontaktu s knížkami i čtenáři, převážně mladými. Lanczová začala psát ve třinácti letech. Z nevinného pokusu se stal celoživotní koníček. Na kontě má již okolo padesáti knih. Většina z nich se dočkala několikanásobných vydání. První román však vyšel až poté, co se po roku 1989 změnila v ČR politická situace. Do té doby se do tehdejších edičních plánů kamenných nakladatelství tzv. „nevešla“. Ve všech svých dílech se zabývá psychologií dospívající mládeže. Zobrazuje otevřeně, reálně a nepřikrášleně současná děvčata a chlapce se všemi jejich problémy, radostmi i starostmi (první lásky, přátelství, falešné kamarádství, mezilidské vztahy, atd.) Zabývá se též jevy v dnešní společnosti negativními, jako jsou drogy, incest, interrupce, trauma po znásilnění, anorexie, gamblerství, alkoholismus a jiné závislosti. Přestože nementoruje, romány působí výchovně, jelikož na příkladech převážně dívčích hrdinek a jejich prožitků ukazuje, jak by to být mělo a jak ne. Co všechno se může stát, atd. Nechává čtenářkám prostor zorientovat se a najít sama sebe na prahu dospělého života. Lanczová je velmi úspěšná a autorsky plodná česká spisovatelka. V posledních letech je nejvydávanější a nejčtenější autorkou románů pro mládež vůbec. Je též nositelkou četných ocenění a umísťuje se na předních místech čtenářských anket. Každý rok napíše zhruba tři až čtyři knihy a téměř každá se setká s velkým čtenářským ohlasem.

Dílo: Zadáno pro Blížence, Znamení Blíženců, Panna nebo Blíženec, Prázdniny pro zaláskované, Š jako Šarlota, Hvězda naděje, Lucky Luk, Království za botu, Schody do nebe, Most do Země lásky, Blbej fór, Tajná láska, Mokrá louka, Past na kočku, Zlodějka snů, Srdcový kluk, Všechno bude fajn, Tři na lásku, Stopa v mém srdci, Dva kroky od ráje, Sonáta pro dvě srdce, Postel plná růží, Deváté nebe, Pár minut lásky, Andělé noci, atd.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 FORMULACE A CÍLE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Stanovením výzkumného problému jsem se začala zabývat již v teoretické části. Snažila jsem se získat co největší množství potřebných informací v dané oblasti. Jelikož provádím mapovací výzkum a obsahovou analýzu, nestanovuji si žádnou hypotézu.

Při bližším studiu knih určených pro děti jsem zjistila, že téměř v každé knize se objevuje nějaká forma násilí. Rozhodla jsem se, že v první části mé praktické bakalářské práce budu na základě průzkumu na malém vzorku zjišťovat výskyt násilí v oblíbených knihách pro děti.

Tento malý vzorek dětí, který jsem si vybrala mi pomocí ankety sdělil odpověď na mou otázku. Zajímalo mne, jaká je jejich nejoblíbenější knížka. Tuto první část jsem zpracovávala pomocí kvantitativního výzkumu. Z odpovědí, kterých se mi dostalo jsem vybrala ty s největší četností a ty jsem pak dále rozpracovávala. Záměrem bylo poukázat na násilí v těchto vybraných knihách a zároveň je analyzovat.

V druhé části mé praktické bakalářské práce jsem si jako výzkumný problém zvolila 1 dětskou pohádkovou knihu, kterou budu zpracovávat dle kvalitativního výzkumu, a to pomocí obsahové analýzy. Není to kniha, kterou si děti vybraly jako svou nejoblíbenější, ale myslím si, že je vhodné ji zde uvést a analyzovat. Je to kniha, kterou jsem v této práci již zmiňovala v kapitole 4, literatura pro děti mladšího předškolního věku. Kniha mne velmi zaujala a upoutala (nutno dodat, že negativně), a proto jsem se rozhodla ji zpracovat.

Jako cíle výzkumného problému jsem si vybrala následující:

- zjistit a popsat nejoblíbenější dětské knížky u dětí ve věku 6 – 8 let ve vybrané lokalitě
- na základě obsahové analýzy vybrané knihy poukázat na násilí v současné dětské literatuře
- pokusit se o optimalizaci výzkumných metod v dané problematice

Cíl této mé bakalářské práce je dle výše uvedených informací přesně specifikován.

10 METODA SBĚRU DAT

Po stanovení výzkumného problému a cíle výzkumu bylo třeba najít vhodnou metodu sběru dat. Jako nejvhodnější metodu sběru dat jsem si pro první část mé bakalářské práce vybrala anketu. Tuto jsem uskutečnila s dětmi ve věku 6 - 8 let, což jsou žáci 1. a 2. třídy základní školy. Pro svůj výzkum jsem si vybrala Základní školu ve Slušovicích. Zvolená metoda je vhodnější v tomto případě než klasická metoda dotazníku. Děti v tomto věku totiž ještě nejsou schopny plně porozumět některým otázkám a navíc dotazník je v poměru k anketě delší, tudíž by byl pro děti více časově náročnější a vyčerpávající. Anketa mi plně při mém výzkumu stačila, neboť mým cílem bylo zjistit nejoblíbenější dětské knihy, na což se mi tato jevila jako nejvhodnější metoda.

Díky tomu, že metodologie pedagogických a sociologických výzkumů umožňuje kombinaci metod kvantitativních s metodami kvalitativními, proto jsem si pro druhou část této praktické bakalářské práce vybrala metodu kvalitativní, pomocí které budu zkoumat problematiku násilí v jedné konkrétní dětské knize. Tuto knihu jsem si vybrala sama. Výběr není náhodný, nýbrž záměrný. V této knize, která obsahuje jen jednu pohádku je koncentrováno velké množství násilí. A to i přesto, že pohádka je celkem krátká. Jelikož je to jen jedna kniha, kterou budu zpracovávat pomocí kvalitativního výzkumu, použiji zde obsahovou analýzu.

„Kvalitativní výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládku, jejíž konečný tvar zná, spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí. Výzkumník ve svém hledání významů a snaze pochopit aktuální dění vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal. Snaží se nevynechat nic, co by mohlo pomoci vyjasnit situaci (Hendl, 2005, s. 52).“

10.1 Anketa

Nyní objasním, proč jsem si jako metodu kvantitativního výzkumu vybrala anketu.

Dle Bártlové a Hnilicové (2000) se anketa velmi často používá při průzkumných šetření. Na rozdíl od dotazníku je úsporná na čas, jelikož nezahrnuje obvykle více než 5 – 10 otázek. V anketě se používají nejčastěji uzavřené otázky, které nám umožňují snadnou orientaci v problému a rychlou odpověď. Závažným problémem ankety je však její poměrně malá návratnost.

Já jsem si pro svou praktickou část bakalářské práce nevybrala anketu z toho důvodu, že je to nejjednodušší výzkumná technika, nýbrž proto, že se mi jevila jako nejhodnější pro účel mého použití. Jak je uvedeno výše, anketa je technika, která se používá při průzkumných šetření. A poněvadž takové šetření dělám, proto jsem si zvolila anketu.

Není to však typická anketa. I když obsahuje pouze 3 otázky, tyto nejsou uzavřené, nýbrž otevřené. Přesto však umožňují respondentům rychlou odpověď. Volila jsem záměrně otevřené otázky, protože jsem nechtěla, aby děti byly ovlivněny výběrem z otázek uzavřených. Výběr respondentů byl záměrný, neboť jsem potřebovala pouze osoby, které jsou pro můj výzkum důležité, což jsou děti ve věku 6 – 8 let. V čem je hlavní rozdíl mého typu ankety s běžnou anketou je ten, že jsem překonala tradiční problém malé návratnosti. Toho jsem dosáhla tak, že jsem ankety předala učitelkám, které je ve svých třídách rozdaly, děti je vyplnily a zase učitelkám vrátili. Tím pádem jsem dosáhla stoprocentní návratnosti.

Použít metodu dotazníku by se v tomto případě moc nehodilo. Děti ve věku 6 – 8 let jsou ještě poměrně psychicky nevyzrálé, a proto by nemusely všechny otázky z dotazníku pochopit a správně interpretovat. Také je tu riziko, že tato metoda by je mohla zatěžovat a navíc by se neprokázala v takovém případě reliabilita. Děti by nemusely otázkám rozumět a mohly by proto špatně odpovídat. Z tohoto důvodu jsem raději volila formu ankety.

Další z možných metod, a to sice metoda pozorování je nejen velmi časově náročná, ale i ne příliš vhodná v mém případě, kdy jsem chtěla zkoumat problematiku násilí v dětské literatuře. Potřebovala jsem zmapovat situaci, tzn. dělat průzkumné šetření. Proto jsem nepokládala za vhodné volit ani metodu pozorování.

Přemýšlela jsem také nad užitím metody rozhovoru, která by byla asi nejlepší. Dostalo by se mi tak přesně informací, které jsem potřebovala znát, avšak časově se tato metoda neshodovala s mým harmonogramem. Proto jsem ze všech možných a dostupných metod volila právě anketu.

„Rozeznáváme několik druhů anket:

- a) poštovní - jsou odesílány poštou všem lidem v určitém regionu. Náklady na jejich uskutečnění jsou vysoké, ale při správné motivaci k vyplnění, vysvětlení smyslu a významu akce, je možné čekat vyšší návratnost.
- b) předávané – předávají se osobně určitému souboru (divákům divadelního představení, lidem nakupujícím v obchodním domě apod.), nebo jsou

k dispozici na frekventovaném místě. Návratnost je malá, prostřednictvím těchto anket je možné uskutečňovat pouze sondy o existenci určitých sociálních jevů.

- c) novinové – bývají otištěny v tisku a jsou určeny pouze čtenářům tisku. Návratnost bývá na úrovni několika procent.

Dále existují ankety telefonické, rozhlasové, televizní apod. Výhody ankety jsou lacinost a rychlost, nevýhodou je samovýběr respondentů (odpovídají jen ti, které to zajímá) (Bártlová, Hnilicová, 2000, s. 39 – 40).“

10.2 Obsahová analýza

Nyní objasním, proč jsem si jako metodu kvalitativního výzkumu vybrala obsahovou analýzu.

Dle Szostkiewiczze (1965) je obsahová analýza metoda, která se používá v kvalitativním výzkumu, přičemž plní dvojí úlohu. Buď se používá jako technika interpretace kvalitativních materiálů zjištěných ve výzkumu, anebo se používá jako samostatná výzkumná metoda, která je důležitá pro určitý typ materiálů. Vhodným materiálem pro obsahovou analýzu jsou například zprávy z pozorování, osobní dokumenty, úřední dokumenty, tisk, časopisy, filmy, rozhlasové relace, krásná literatura, aj.

Já jsem si obsahovou analýzu vybrala z toho důvodu, neboť je pro mne důležitá jako samostatná výzkumná metoda při analyzování knihy, kterou jsem si pro tento účel zvolila. Jak je uvedeno výše tato metoda je vhodná např. právě při analýze knih.

„Bez toho, aby sme sa odvolávali na teoretické základy tejto procedúry, musíme povedat, že je to metóda uvádzania javov, ktoré nemajú kvantitatívne znaky, do merateľných a porovnateľných kategórií. Ide tu predovšetkým o myšlienky poznačené v spisoch alebo zaznamenané iným spôsobom. (Szostkiewicz, 1965, s. 106 - 107).“

11 METODA ANALÝZY DAT

Zjištěná data budu analyzovat jak pomocí kvantitativního výzkumu, tak i pomocí kvalitativního výzkumu. V první části použiji metodu kvantitativní, ve druhé části pak metodu kvalitativní.

11.1 Kvantitativní výzkum

Při zpracování kvantitativního výzkumu jsem použila metodu ankety. Anketa byla určena pro děti ve věku 6 – 8 let, tzn. 1. – 2. třída. Uskutečnila jsem ji na Základní škole ve Slušovicích. Postupovala jsem tak, že jsem si napsala 3 otázky, na které děti měly odpovědět. Lístečky jsem rozdala učitelkám jmenovaných tříd. Vyplněné lístečky mi učitelky následující den vrátily zpět. Ankety se zúčastnilo celkem 65 dětí ze tříd 1. A, 1. B, 2. A a 2. B.

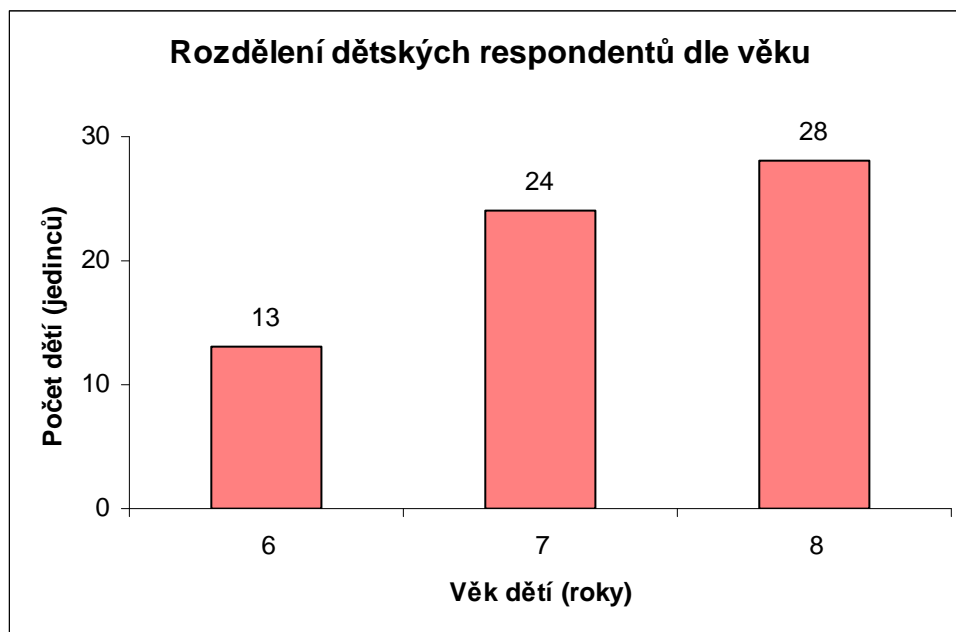
Anketa vypadala takto (Obr. 1):

Jméno a příjmení: _____
Moje nejoblíbenější knížka: _____
Mám _____ let.

Obr. 1 Anketa

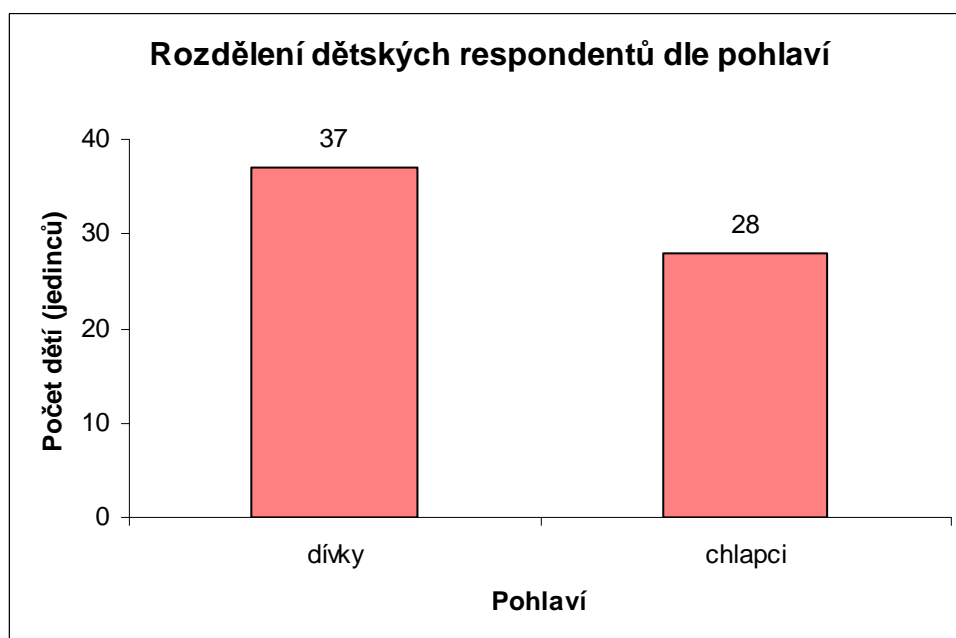
Vyplněnou anketu od dětí jsem následně vyhodnotila. Výsledky jsem zapsala do sloupcových grafů. Sloupcové grafy jsem použila z toho důvodu, neboť se mi zdály nejpráhlednější a nejsrozumitelnější.

Nejprve jsem vyhodnotila děti podle věku (Obr. 2), potom podle pohlaví (Obr. 3) a nakonec podle toho, jaká je jejich nejoblíbenější knížka. Vybrala jsem pouze ty knihy, které se opakovaly více než jednou, tudíž jsou nejoblíbenější (Obr. 4).



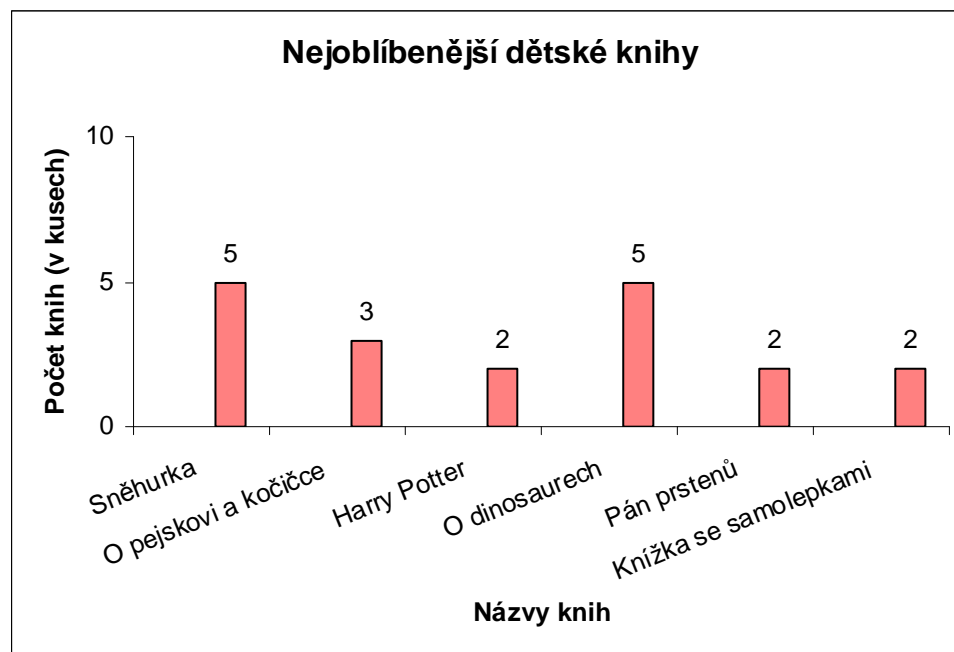
Obr. 2 Rozdělení dětských respondentů dle věku

Na tomto grafu můžeme vidět, že se ankety zúčastnilo 13 dětí ve věku 6 let, 24 dětí ve věku 7 let a 28 dětí ve věku 8 let.



Obr. 3 Rozdělení dětských respondentů dle pohlaví

Na tomto grafu můžeme vidět, že se ankety zúčastnilo 37 dívek a 28 chlapců. Celkem tedy 65 dětí.



Obr. 4 Nejoblíbenější dětské knihy

Na tomto grafu můžeme vidět jaké knihy si děti zvolily za své nejoblíbenější. Poněvadž neměly na výběr z žádných uzavřených otázek, mohly děti psát svoji oblíbenou knihu, aniž by byly jakkoliv omezeny výběrem. I přesto můžeme vidět, že se sešlo několik stejných odpovědí. Z grafu vyčteme, že nejoblíbenější dětská knížka je Sněhurka a O dinosaurech. Můžeme předpokládat, že knížku o Sněhurce si zvolily za svou nejoblíbenější dívky, chlapci zase knížku O dinosaurech. Mezi další oblíbené knížky patří O pejskovi a kočičce, Harry Potter, Pán prstenů a Knížka se samolepkami. Ostatní knihy jsou v anketě uvedeny pouze jednou, proto jsem je do grafu nezahrnula.

Vybrala jsem si 2 nejoblíbenější knížky, což je Sněhurka a O dinosaurech a těmi se budu blíže zaobírat.

Pohádka o Sněhurce je klasická pohádka, kterou zná každý. Děj začíná tím, že holčička žila jen s tatínkem, neboť maminka jí zemřela, když byla ještě malá. Sněhurka žila šťastně a spokojeně až do chvíle, než si otec přivedl domů macechu. Macecha Sněhurku nenáviděla a ztrpčovala jí život jak se dalo. Nemohla se smířit s tím, že Sněhurka roste do krásy, neboť ona sama chtěla být nejkrásnější na celém světě. Jednou přikázala svému myslivci, aby šel do lesa a tam Sněhurku zabil. Aby toho nebylo málo, dokonce si po myslivci vyžádala, aby jí přinesl Sněhurčino srdce, aby si tak macecha mohla být jistá, že ji opravdu zabil. Myslivec však nebyl tak krutý a zlý. Nedokázal zabít Sněhurku. Namísto Sněhurčina srdce přine-

sl maceše srdce ze zvířete, které ulovil. Sněhurka zatím utekla hluboko do lesa. Celá vyčerpaná našla chaloupku, kde se rozhodla spočinout. Byla to chaloupka, ve které bydleli trpaslíci. Sněhurka se s nimi spřátelila a trpaslíci jí nabídli, aby u nich zůstala bydlet. Macecha se však dozvěděla, že Sněhurka je stále naživu, a tak se rozhodla, že ji zabije sama. Našla chaloupku, ve které Sněhurka bydlí. Převlékla se vždy za starší paní nebo obchodnici a zaklepala u dveří. Pokaždé Sněhurce nabízela něco jiného. Nejprve pentli (která byla napuštěná jedem), potom hřebínek (ten byl také napuštěn jedem) a nakonec krásné červené jablíčko, které bylo také jedovaté. Sněhurka si pentli i hřebek vzala, ale když si dala pentli kolem krku, anebo se učesala hřebínkem, vždy se skácela k zemi jako mrtvá. Naštěstí ji našli trpaslíci jak přišli z práce a zachránili ji. Pentli ji odvázali a hřebínek z vlasů vytáhli. Až když si kousla jablíčka, tak ji trpaslíci nedokázali pomoci. Nevěděli totiž, že pozřela jedovatý kousek, který jí uvízl v hrdle. Trpaslíci si mysleli, že tentokrát je Sněhurka doopravdy mrtvá. Uložili ji proto do skleněné rakve. Zatímco trpaslíci truchlili pro Sněhurku, projížděl kolem na koni krásný princ. Ten se do Sněhurky na první pohled zamiloval. Přiskočil ke skleněné rakvi a vzal Sněhurku do náruče. Vtom Sněhurce vyskočil z úst otrávený kousek jablka a ona otevřela oči. Princ ji políbil. Sněhurka se do něho také zamilovala a zanedlouho byla velkolepá svatba, na které byli čestnými hosty trpaslíci. Macecha nepřenesla přes srdce, že Sněhurka zase žije. Když se tu zprávu dozvěděla, proměnila se ve starou ošklivou stařenu a padla mrtvá k zemi. Sněhurka žila s princem šťastně až do smrti.

Takhle napsali pohádku o Sněhurce bratři Grimmové.

Násilí se v této pohádce vyskytuje hodně, např. když macecha přikázala myslivci, aby Sněhurku zabil a ještě si vyptala její srdce (to zavání až morbiditou). Je to v podstatě plánovaná vražda. Dále se celou pohádkou proplétají macešiny intriky a to, že chce, aby Sněhurka zahynula. Celou dobu usiluje o Sněhurčinu smrt. Sama se jí snaží zabít (otrávit). Nakonec však macecha sama umírá. Všechna ta její zloba a nenávist se obrátily proti ní samotné. A Sněhurka? Ta žila s princem šťastně až do smrti.

Na druhou stranu je to klasická pohádka, kterou většina dětí chápe tak, že když je člověk hodný, pracovitý a poctivý (jako Sněhurka), tak překoná všechny nástrahy a útrapy života a nakonec ho potká štěstí. Jistě je důležité to, že pohádka končí pozitivně. Macecha spravedlivě dostala to, co přála někomu druhému (smrt) a Sněhurka mohla žít po zbytek života šťastně a spokojeně.

Kdyby se násilí v pohádkách nevyskytovalo, tak by nebyl dost dobře možný kontrast mezi dobrem a zlem. Avšak mělo by ho být užíváno s mírou. Velmi podstatné je to, aby pohádka vždy skončila pozitivně. Aby každý dostal to, co si zaslouží, a aby zlo, intriky a násilí bylo vždy spravedlivě potrestáno.

Chlapci napsali do ankety, že mají rádi především knihy o dinosaurech. Jelikož někteří nspecifikovali přesný název knihy do grafu jsem to uvedla pod jedním názvem „O dinosaurech“. Nejvíce odpovědí však bylo označeno s názvem Dinosaur Rex. Bližším zkoumáním jsem zjistila, že správný název je Tyrannosaurus Rex. Tato kniha je poměrně nová na našem trhu. Není to klasická pohádková kniha, nýbrž naučná kniha. Kniha ukazuje pohled do těla krále dinosaurů, ve kterém je detailně provedená kostra Tyrannosauruse z plastické hmoty. Kostra je umístěna ve středu knihy a co je zajímavé při změně úhlu pohledu se mění. Kniha obsahuje tipy a návody k experimentům. Rovněž je v ní popsána a zobrazena kosterní, oběhová, dýchací, trávicí, nervová, svalová, kožní a rozmnožovací soustava. Je to jistě velmi zajímavá kniha a jak je vidět mezi chlapci ve věku 6 – 8 let značně oblíbená.

Je to chvályhodné, neboť v této knize se žádné násilí nevyskytuje. Naopak je to kniha, ve které se mladí čtenáři dozví přirozenou formou hry a čtení spoustu nových a zajímavých informací. Tato knížka je naučná a jistě bych ji doporučila i ostatním dětem. Určitě by bylo vhodné, aby takových knížek bez obsahu násilí bylo na pultech knihkupectví více.

11.1.1 Absolutní a relativní četnosti

Výpočty z grafů jsem převedla i do tabulek. Vytvořila jsem 2 tabulky, ve kterých uvádím absolutní a relativní četnosti. V první tabulce je to dle věkových skupin, ve druhé tabulce je to dle pohlaví. Absolutní a relativní četnosti uvádím proto, aby bylo možné posoudit výsledky i procentuelně.

Tab. 1 Absolutní a relativní četnosti dle věkových skupin

Věk dětí	Absolutní četnost (jedinci)	Relativní četnost (v %)
6 let	13	20,00
7 let	24	36,92
8 let	28	43,08

Z Tab. 1 vyplývá, že ankety se zúčastnilo 13 dětí ve věku 6 let, což je 20,00 %, 24 dětí ve věku 7 let, což je 36,92 % a 28 dětí ve věku 8 let, což je 43,08 %.

Tab. 2 Absolutní a relativní četnosti dle pohlaví

Skupina	Absolutní četnost (jedinci)	Relativní četnost (v %)
dívky	37	56,92
chlapci	28	43,08

Z Tab. 2 vyplývá, že ankety se zúčastnilo 37 dívek, což je 56,92 % a 28 chlapců, což je 43,08 %.

11.2 Kvalitativní výzkum

Při zpracování kvalitativního výzkumu jsem použila metodu obsahové analýzy. Vybrala jsem si pro tento účel knihu, která mne v poslední době při studiu dětské literatury hodně zaujala (negativně). Kniha se jmenuje *O Palečkovi* a napsal ji Charles Perrault. Z francouzského originálu *Le petit Poucet* přeložila Mgr. Silvie Pýchová. Tuto knihu budu po částech opisovat a po každé části budu analyzovat její text.

„Před mnoha lety žili na kraji jednoho lesa dřevorubec, jeho žena a jejich sedm synů. Ten nejmladší byl tak maličký, že mu říkali Paleček. Jednoho léta zavládl v zemi velký hlad a dřevorubec a jeho žena neměli, čím své děti nasytit. Byli úplně bezradní, a proto se rozhodli, že odvedou své syny hluboko do lesa. Chtěli je tam raději nechat, než aby se dívali, jak umírají hlady. Malý Paleček všechno slyšel, protože byl tou dobou vzhůru...“

V této části se sice žádná forma násilí nevyskytuje, nicméně malé děti, pro které je tato kniha určena by mohlo znepokojit to, že tatínek s maminkou se chtěli zbavit svých dětí, protože jim neměli dát co k jídlu. Jistě by se tato situace dala řešit i jinak, pro děti přijatel-

nější formou. Navíc to byla nerozvážnost rodičů pořizovat si tolik dětí, když byli chudobní. Chování rodičů bylo nezodpovědné a špatné. Děti se nejde zbavit jako nějaké věci. Jako důvod uvádět to, že se nechtěli dívat jak jim děti umírají hlady mi přijde trochu pošetilé. Navíc pro malé dítě, které pohádku poslouchá to nebude příliš pochopitelné.

„Příští večer, když hoši sbírali dřevo, se jejich rodiče vytratil a nechali je v lese. Jakmile chlapci pochopili, že je rodiče opustili, začali všichni, až na Palečka, vzlykat. „Nebrečte,“ utěšoval je Paleček, „nejsme ztraceni! Podívejte se, cestou jsem házel na zem kamínky. Stačí, když je budeme sledovat, a trefíme domů!“ Další večer slyšel Paleček opět rodiče mluvit o tom, že syny nechají v lese. Avšak druhý den ráno nemohl jít nasbírat kamínky, protože dveře byly zamčené na dva západy! Dostal tedy jiný nápad: Nadrobí cestou na zem kousky chleba. Ale zapomněl, že chleba mají rádi vrabci.“

Situace se zde vyvíjí špatně. Rodiče stále plánují, jak se svých dětí zbavit. Po prvním dnu, kdy je zanechali v lese a děti se vrátily domů si to rodiče nerozmysleli. Nebyli rádi, že jsou děti doma. Stále trvali na tom, že se jich zbaví a znovu si dělali plány jak je nechají v lese. Malý čtenář, nebo spíš posluchač (vycházím z předpokladu, že takto malým dětem pro něž je tato pohádka určena čtou pohádky rodiče) musí být chováním rodičů udiven. Jistě si říká, zda by se tak zachovali i jeho rodiče a vzbuzuje to v něm strach.

„Tentokrát byli chlapci opravdu ztraceni! „Támhle! Vidím velký dům! Jsme zachráněni!“ zavolal Paleček na své bratry. „Ach! Vy moji chudáčkové! Nemůžu vás pustit dovnitř. Tady bydlí hrozný obr a brzy se vrátí domů!“ „Slitujte se, drahá paní, pusťte nás dovnitř. Jsme moc hladoví a je nám zima. Schováme se, než se váš muž vrátí domů...“ Obrova žena se nechala přesvědčit a pustila je do domu. Dala jim najíst a pak je schovala do velké truhly...“

Toto je hezká pasáž, kdy cizí žena pomohla hladovým a ztraceným dětem.

„Hm! Cítím tady syrové maso!“ zahřímal obr, sotva se vrátil. „Ale ne, můj drahý manželi, to je maso, které vám rožním k večeři!“ „Můj čich je neomylný! Á! Tady jsou! V truhle!“ „Ale...já jsem je tam schovala, abych vám připravila překvapení,“ koktala chudák jeho žena. „A...budou chutnější, až budou zítra odpočatí!“ „Máš pravdu, ženo! Ulož je tady do postele a dej mi k večeři to rožněné maso. Je si nechám až na zítřek!“

Zde se již násilí vyskytuje. Vystupuje tu obr, který jedl lidi. Sotva uviděl malé chlapce, hned je chtěl sníst. Je to docela nechutné a pro malé děti nevhodné toto slyšet.

„Obrova žena uložila sedm bratrů do velké postele v pokoji, kde ve vedlejší posteli spalo sedm obrových dcer. Paleček nemohl dlouho usnout... „Co když nás obr přijde v noci podříznout?“ přemýšlel. Každá ze sedmi dívek ve vedlejší posteli měla na hlavě zlatou korunku. Paleček dostal nápad... Úplně potichoučku vyměnil dívkám korunky na hlavě za čepce svých bratrů. Uprostřed noci vešel do pokoje poslepu obr a v ruce držel velký nůž. Zkontroloval čepce a... bez zaváhání podřízl... své dcery! Pak si šel zase lehnout. „Rychle, bratři, musíme utéct oknem,“ zašeptal Paleček.“

V této části je koncentrace násilí obrovská. Pozitivní je jen to, že Paleček byl chytrý chlapec, který celou dobu usiloval o to, aby sebe i své bratry zachránil. Zbytek je dost hrůzný. Odehrála se tam několikanásobná (sedminásobná) vražda. Obr si vše důkladně promyslel a naplánoval. Vzal si velký nůž (už toto zveličování nahání strach) a bez zaváhání podřízl své dcery. Další strašná věc je ta, že to obr udělal nejen promyšleně, ale i chladnokrevně (bez zaváhání). Slovo „podřízl“ je (ve smyslu člověk člověka) absolutně pro dětskou literaturu nevhodné a neslučitelné. Obzvláště v případě, že se jedná o otce a jeho dcery. Obr sice nevěděl, že podřezává své dcery. Myslel si, že jsou to chlapci, kteří u nich trávili noc. Ale i tak je takové vyjádření a forma násilí v literatuře pro děti nepřijatelná. Dětem, které ještě nemají plně vyvinuté rozumové schopnosti by toto mohlo posloužit i jako návod k tomu, aby se pokusily udělat něco podobného. Navíc když takovou pohádku uslyší malé dítě před spaním tak je víc než zřejmé, že nebude moci klidně spát a bude se bát.

„Obr za úsvitu zjistil, jakého omylu se dopustil. Zděšený a zarmoucený si rychle obul sedmimílové boty, díky nimž mohl dělat obrovské skoky, a vydal se chlapce hledat, aby se jim pomstil... Po několika hodinách padl obr vyčerpáním a usnul pod dubem. Paleček zase dostal dobrý nápad: Úplně potichu se přiblížil k obrovi, sundal mu opatrně boty a sám si je nazul! Kouzelné boty se hned přizpůsobily velikosti jeho nohy. Stačil jediný skok a chlapec byl na druhé straně rokle. „Haló! Tady jsem! Pojď si pro mě, jestli se odvážíš!“ Obr se probudil a vyskočil. „Ty uličníku jeden! Ty mi neutečeš!“ Ale obr už neměl své boty, a tak s hrozným křikem spadl do rokle. Tak špatně skončil špatný člověk, a to je v pořádku!“

V této pasáži je sice uvedeno, že obr svého činu velice litoval (neboť zjistil co udělal), ale to nic nemění na situaci, že tento čin chtěl spáchat původně na chlapcích (a toho by nelitoval). Mluví se zde o pomstě, což také není vhodné pro dětskou literaturu. Děti by se měly naučit si odpouštět a ne se navzájem mstít a pěstovat v sobě zlobu. Jediný, na koho měl být obr právem rozezlen byl on sám. Neboť vše si způsobil svým chováním on sám. Ano, na-

konec byl spravedlivě potrestán. Sám se vlastně potrestal. Jeho zloba, nenávisť a touha po pomstě se mu vymstily. Ovšem věta: „Tak špatně skončil špatný člověk, a to je v pořádku!“ mi do textu příliš nezapadá. Děti by měly být schopny samy si vyvodit závěry. Popřípadě si o tom promluvit s rodiči, kteří by jim vysvětlili vše, čemu by děti nerozuměly.

„Díky sedmimílovým botám našel Paleček rychle domov a dovedl tam i své bratry. „Tatínku, maminko, já mám takovou radost, že jsme zase u vás! A protože s sebou máme tyto zlaté korunky, jsme vlastně bohatí!“

Tímto pohádka O Palečkovi končí. Na obrázku je vyobrazeno to, jak se Paleček spolu s bratry se svými rodiči objímají a všichni jsou šťastní. Pohádka skončila dobře dalo by se říct. Všichni jsou spolu, jsou bohatí a šťastní. Avšak nemohu se ubránit myšlence, že kdyby Paleček a jeho bratři nepřinesli s sebou domů zlaté korunky, rodiče by se jich znovu chtěli zbavit, neboť by neměli na to, aby je uživili. Myslím si, že to není správný postoj. Děti byly rodiči původně zanechány v lese napospas. Až když získaly ve světě bohatství, teprve potom se mohly vrátit domů s vědomím, že je rodiče přijmou zpět.

11.2.1 Komentář k obsahové analýze knihy

Knihy, kterou jsem si vybrala obsahuje mnoho násilí, navíc prezentované nevhodnou formou. Samotnou mě velmi nepříjemně překvapilo, že v tak krátké pohádce je obsaženo tolik agrese. Ani výrazy, které jsou zde použity nejsou pro děti příliš vhodné. Myslím si, že malé dítě nemůže tuto pohádku úplně pochopit a porozumět ji. Slova jako: „velký nůž“ a „bez zaváhání podřízl své dcery“ nepatří do dětské literatury.

Nejsem si jistá, zda je pohádka správně přeložena, ale i tak bych volila jiné výrazy. I když se to stalo, že obr podřízl své dcery, zřejmě by bylo lépe v tomto případě použít méně drastická slova. Nicméně to nic nemění na faktu, že takové knihy se u nás prodávají a rodiče je kupují pro své děti. Není to jen tato jedna kniha, která nám prezentuje násilí. Takových knih je opravdu hodně. Toto byla jen vybraná ukáзка, která měla za cíl upozornit na to, co se v krásně ilustrovaných knihách pro děti skrývá.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo nejen zjistit a popsat nejoblíbenější knihy pro děti ve věku 6 – 8 let ve vybrané lokalitě, ale také poukázat všeobecně na násilí v současné dětské literatuře.

V teoretické části jsem se zabývala jednotlivými autory knih pro děti a tím, zda a v jaké míře je v jejich tvorbě násilí zastoupeno.

V praktické části jsem se věnovala výzkumu násilí v konkrétních dětských knihách. Z výzkumu vyplynulo, že násilí se v dětské literatuře objevuje, a to v nemalé míře.

Závěrem bych chtěla apelovat na rodiče, aby se věnovali dětem a četli jim pohádky. Děti se prostřednictvím pohádek učí rozlišovat dobro a zlo. Pohádky dotváří svět dítěte. Děti, kterým rodiče čtou pohádky mají bohatší slovní zásobu a umí se lépe vyjadřovat. Rodiče by však měli být velmi obezřetní při výběru knih. Ne vždy se za krásným obalem knihy skrývá krásný děj. I v knihách s krásným obalem se bohužel objevuje násilí. Rodiče by měli volit spíše knihy, o kterých ví, že jsou zajímavé, mají pěkný děj a dobrý konec.

Násilí je všude kolem nás. Je ho až přespříliš. Proto pomozme dětem co nejdéle zůstat dětmi a zachovat si krásný svět bez násilí.

Úplně na závěr bych zde ráda uvedla jeden citát od Karla Jaromíra Erbena: „Je lépe v mylné naději snít, před sebou čirou temnotu, nežli budoucnost odhaliti, strašlivou poznati jistotu.“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANDERSEN, H. CH. Nejlepší pohádky od babičky. 1. vyd. Praha 3 – Královské Vinohrady: Svojtka & Co., 2003. ISBN 80-7237-972-0.

BÁRTLOVÁ, S., HNILICOVÁ, H. Vybrané metody a techniky výzkumu zjišťování spokojenosti pacientů. 1. vyd. Brno, 2000. ISBN 80-7013-311-2.

BRATŘI GRIMMOVÉ. Sněhurka. 1. vyd. Ostrava – Mariánské Hory: Librex, 2002. ISBN 80-7228-350-2.

BRATŘI GRIMMOVÉ. Perníková chaloupka. 1. vyd. Ostrava – Mariánské Hory: Librex, 2002. ISBN 80-7228-353-7.

BRATŘI GRIMMOVÉ. Nejkrásnější pohádky o čarodějnicích. Praha: Albatros, 1996. ISBN 80-00-00438-0.

ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. 1. vyd. Praha: Portál, s r. o., 2001. ISBN 80-7178-463-X.

DĚDKOVÁ, J. Kde čtyřlístky nerostou. Líbeznice: Víkend, 2003. ISBN 80-7222-306-2.

ERB, H. Násilí ve škole a jak mu čelit. 1. vyd. Praha: AMULET, s.r.o., 2000. ISBN 80-86299-22-8.

ERBEN, K. J. Kytice. Brno: Glos, 2005.

HARTLAND, E. Nejkrásnější pohádky o obrech. Praha: Albatros, 1999.

ISBN 80-00-00638-3.

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HRUBÍN, F. et al., První říkadla. 1. vyd. Praha: Albatros, a. s., 2003. ISBN 80-00-01157-3.

HRUBÍN, F. Paleček. 12. vyd. Praha: Albatros, a. s., 2000. ISBN 80-00-00790-8.

HRUBÍN, F. Hrajeme si celý den. 7. vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1988.

HRUBÍN, F. Špalíček veršů a pohádek. 6. vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1988.

JANIŠ, K., ONDŘEJOVÁ, E. Slovník pojmů z obecné didaktiky. Opava: Slezská univerzita, 2006. ISBN 80-7248-352-8.

KOŽÍŠEK, J. Polámal se mraveneček. 11. vyd. Praha: Albatros nakladatelství, a. s., 2001. ISBN 80-00-00934-X.

LANCZOVÁ, L. Schody do nebe. Líbeznice: Víkend, 1995. ISBN 80-85614-58-8.

LINDGRENHOVÁ, A. Děti z Bullerbynu. 10. vyd. Praha: Albatros, 2000.

ISBN 80-00-00797-5.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. (ed.). Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.

NĚMCOVÁ, B. Pohádky. 1. vyd. Praha: Knižní klub, kom. spol., 1994.

ISBN 80-7176-101-X.

NĚMCOVÁ, B. Babička. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1987.

PERRAULT, CH. O Palečkovi. 1. vyd. Praha 3: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, s. r. o., 2004. ISBN 80-7360-038-2.

PERRAULT, CH. Červená Karkulka. 1. vyd. Ostrava – Mariánské Hory: Librex, 2002. ISBN 80-7228-352-9.

PETIŠKA, E. O jabloňce. 9. vyd. Praha: Albatros, a. s., 2002. ISBN 80-00-01013-5.

PETIŠKA, E. Pohádkový dědeček. 10. vyd. Praha: BMSS – START, s. r. o., 1997. ISBN 80-86140-03-2.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Relikvie smrti. 1. vyd. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02122-5.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Princ dvojí krve. 1. vyd. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01819-5.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Fénixův řád. 2. vyd. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01294-4.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Ohnivý pohár. 1. vyd. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01253-7.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Vězeň z Azkabanu. 2. vyd. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01042-9.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Kámen mudrců. 1. vyd. Praha: Albatros, 2000. ISBN 80-00-00788-6.

ROWLINGOVÁ, J. K. Harry Potter a Tajemná komnata. 1. vyd. Praha: Albatros, 2000. ISBN 80-00-00898-X.

RUDOLF, S. Co jsme si říkali k ránu. 1. vyd. Líbeznice: Víkend, 1994. ISBN 80-85614-30-8.

ŘÍHA, B. Honzíkova cesta. Praha: Axióma, 1997. ISBN 80-85788-16-0.

SCHATZ, D. Tyrannosaurus Rex. 1. vyd. Praha: KOPP, 2007. ISBN 978-80-7232-303-6.

SZOSTKIEWICZ, S. Sociologický výskum. Bratislava: Pravda, 1965.

TOMAN, J. Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury. České Budějovice: PFJU, 1992.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1997. ISBN 80-7184-317-2.

ČLÁNEK V ČASOPISE

BARTÍK, I. Harry odchází. Ať žije Will?: děti lákají nové světy a smyšlení tvorové – bohužel však i násilí a vulgarita. Týdeník Květy. 2008, roč. XVIII, č. 15, s. 79.

WEB

Co je to literatura [cit. 2009-05-05]. Dostupné z URL: <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/137008-literatura>>

Co je to násilí [cit. 2009-05-05]. Dostupné z URL: <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/530275-nasili>>

Životopis a dílo H. CH. Andersena [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL: <<http://ld.johannesville.net/andersen>>

Životopis a dílo K. J. Erbena [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://ld.johannesville.net/erben>>

Životopis a dílo J. Foglara [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://ld.johannesville.net/foglar>>

Životopis a dílo F. Hrubína [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://ld.johannesville.net/hrubin>>

Životopis a dílo J. Kožíška [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Ko%C5%BE%C3%AD%C5%Alek>

Životopis a dílo L. Lanczové [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://ld.johannesville.net/lanczova>>

Životopis a dílo B. Němcové [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://ld.johannesville.net/nemcova>>

Životopis a dílo E. Petišky [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://ld.johannesville.net/petiska>>

Životopis a dílo J. K. Rowlingové [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://ld.johannesville.net/rowlingova>>

Životopis a dílo S. Rudolfa [cit. 2009-04-05]. Dostupné z URL:
<<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/stanislav-rudolf-368>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- aj. A jiné.
- apod. A podobně.
- atd. A tak dále.
- např. Například.
- obr. Obrázek.
- s. Strana.
- tab. Tabulka.
- tzn. To znamená.
- tzv. Takzvaně.
- vyd. Vydání.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Anketa.....	47
Obr. 2 Rozdělení dětských respondentů dle věku.....	48
Obr. 3 Rozdělení dětských respondentů dle pohlaví.....	48
Obr. 4 Nejoblíbenější dětské knihy.....	49

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Absolutní a relativní četnosti dle věkových skupin.....	52
Tab. 2 Absolutní a relativní četnosti dle pohlaví.....	52